

หนังสืออนันตวิภาค

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

เจ้ากรมฯ พระธาตุกษณเริบบเริบ

เป็นหนังสือสำหรับ กุศบุตรศึกษา
ศัพท์ต่างๆ มีศัพท์ ไบวรรณ เขมร
ชวา บาฬีแดง ราชาศัพท์ เป็นต้น

llio

พิมพ์ ๑๐๐๐ ฉบับ

ราคา ๓๒ ชั่ง

โรงพิมพ์พิศาดบรรณนิค

รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑

ตำราเรียน เรื่อง

	๕ ๒๓	หน้า
๑ คำ ไทย แสดง		๕
๒ คำ ดยวม โบราณ		๑๐
๓ คำ ค้ว หอ แทนไม้ เอก		๒๓
๔ คำ ก่าพฐ แสดง		๒๔
๕ คำ ก่าพฐ พากย์		๒๕
๖ คำ ฐวา พากย์		๓๒
๗ คำ ฐาษาศัพท		๓๕
๘ คำ ศัพท มาพี แสดง	อะ	๔๔
๙ คำ ศัพท มาพี แสดง	อา, อี	๔๕
๑๐ ฐ----- ฐ อ, โ		๔๖
๑๑ ฐ----- ฐ กะ		๔๗
๑๒ ฐ----- ฐ ฐะ		๔๘
๑๓ สับปรดิษฐวม ๗		๔๙
๑๔ คำ ศัพท มาพี แสดง	กะ ๑ะ	๕๐
๑๕ ฐ----- ฐ ณะ, ฐะ, ๓ะ,		๕๑
๑๖ ฐ----- ฐ กะ		๕๒
๑๗ ฐ----- ฐ กะ		๕๓
๑๘ ฐ----- ฐ ฐะ, ณะ,		๕๔
๑๙ ฐ----- ฐ ปะ		๕๕

ตารางานเรียง

		๕ ชั้น	หน้า
๒๐	คำ ศัพท์ ไม้พื้ ผืนดิน	มะ, พระ, ภาะ, มะ,	๕๙
๒๑	๗-----๗	ยะ,	๕๙
๒๒	๗-----๗	ระ, ณะ, วะ,	๖๐
๒๓	๗-----๗	ณะ,	๖๒
๒๔	๗-----๗	หะ,	๖๔
๒๕	ศัพท์ วน เตือน มี		๖๕
๒๖	คำ ศัพท์ พจน์ พ้อง แด ใจพจน์ (คือ อภิธาน ศัพท์)		๖๖

หอสมุด

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประวัติ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

กำเนิดที่บ้านในคลองไผ่จระ แขวงเมืองฉะเชิงเทรา ๓วันศุกร์
เดือนแปดแรมสองค่ำ มีมะเมียจันทวาสก จุติศักราช ๑๑๘๕ (ตรงกับ
วันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๕๑)

ในรัชกาลที่ ๓ เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ บวช
เป็นสามเณร อยู่ ณ วัดสุทัศน์ เฝ้าเรียนพระปริยัติธรรม ในสำนัก
ต่าง ๆ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) เป็นต้น ครั้นอายุได้ ๒๑ ปี จึง
อุปสมบทเป็นภิกษุ อยู่ ณ วัดสุทัศน์ แดได้เข้าสอบไล่พระปริยัติธรรม
ได้เป็นเปรียญ ๗ ประโยค พระราชทานพัดเปรียญ แดนิจกัตรีเดือน
ขึ้นตามลำดับ

ในรัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นพระประสิทธิ์สุตคุณ
ที่พระราชอาณาเขต อยู่ ณ วัดสุทัศน์ พระราชทานตาดิบัตรแดกหัตถ์ของหลวง
เป็นเครื่องยศ แดนิจกัตรีเดือน ๕ คำตั้ง ภายหลังสำเร็จวิชาบท
มารับราชการเป็นมหาดเล็กหอดวง อยู่ในเวรศักดิ์ พระราชทาน
เบี้ยหวัด ๕ คำตั้ง อยู่มาประมาณปีหนึ่ง ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้เป็นขุนประสิทธิ์อักษรศาสตร์ มีตำแหน่งราชการ

ใน กรม พระอภัยมณี พระราชทาน เบี้ยหวัด มี ตะขัง หนึ่ง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ ไป กำกับ การแทน ที่ เจ้า กรม กรม อักษร พิมพ์การ แดง ครบ ราชการ อยู่ใน กรม พระอภัยมณี ด้วย ได้รับ พระราชทาน เบี้ยหวัด เพิ่มขึ้น เป็น ๑ ซัง ๕ ตำตั่ง

ใน รัชกาล ปรักุณนี้ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เป็น ขุน ตำบลดงเดือย ปลัด ทูล ถอด กรม พระอภัยมณี พระราชทาน เบี้ยหวัด มี ตะ ๑ ซัง ๑๐ ตำตั่ง แด โปรดเกล้าฯ เลื่อน ขึ้น เป็น หลวง ตำบลดงเดือย ได้รับ พระราชทาน เบี้ยหวัด มี ตะ ๒ ซัง ใน ลำดับ นั้น ได้ แต่ง หนังสือ ต่าง ๆ ทั้ง เกล้าฯ ถวาย ตาม พระราช ประสงค์ มี คำ ฉันทน์ ถอด อม พระยา ซึ่ง เผือก เป็น ต้น แต่ ได้ คิด แต่ง แบบ เรียบ หนังสือ ไทย คือ มนต์ ทบพรพิศ, วาหนิตินิกร, อักษร ประโยค, สังโยคพิธาน, ไฉพนพิหารณ์, พิศาลการณิศ ขึ้น ได้ เป็น แบบ ศึกษา ของ กุศบุตร สืบ มา ภายหลัง ได้ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ เป็น ครู ถอน หนังสือ นาย ทหาร มหาต เล็ก แดทหาร มหาต เล็ก ขึ้น เด็ก ใน พระบรม มหา ราชวัง พระราชทาน เงิน เดือน ๒๐ บาท แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ เป็น อาจารย์ ถวาย พระ อักษร พระเจ้า น้อง ยา เธอ พระเจ้า น้อง นาง เธอ ซึ่ง ยัง ทรง พระเยาว์ แด หม่อม เจ้า หม่อม ราชวงศ์ บุตรี หลาน ข้าราชการ เป็น อัน มาก ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทาน เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์

ประวัติ

มกุฏสยาม ชั้นที่ ๕ ภัทราภรณ์ เป็นกษัตริย์ศิว แต่ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น พระศรีสุนทรโวหาร เจ้า กรม พระอาตักษณ์ ได้รับ พระราชทาน เบี้ยหวัด ปี ละ ๓ ชั้ว แต่ ได้คิด แต่ง แบบแผนหนังสือ ไทยเพิ่มเติมชั้น อีก หหลาย ฉบับ มี อนันต์ วิภาค แต่ ใจพจน์ ประพันธ์ เป็น คัน แต่ ได้รับ พระราช ทาน เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ ช้าง เขื่อน ชั้น ที่ ๓ นิภาภรณ์ ภายหลัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อน ชั้นเป็น พระยาศรี สุนทรโวหาร ญาณปรีชามาตย์ บรม นารถ นิตยภักดี พริยพาห เจ้า กรม พระอาตักษณ์ พระราชทาน เบี้ยหวัด ปี ละ ๕ ชั้ว แต่ พระราชทาน เหรียญ คุญี่มาตา เข็ม คัดบพิทยา แต่ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช ทาน ใต้กา ทอง คำ เป็น เครื่อง ยศ ครั้น เด็ก โรง เรือน ทหาร มหาเด็ก ได้เป็น อาจารย์สอนหนังสือไทย ณ โรง เรือน พระราชวังสราญรมย์ ภาย หลัง ที่ พระราชวัง สราญรมย์ จัด เป็น โรง เรือน นาย ร้อย แต่ โปรดเกล้าฯ ให้เป็น พระอาจารย์ ถวาย พระอักษร สมเด็จ พระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้า มหา วชิรุณหิศ แต่ สมเด็จ พระบรมโอรสาธิราช เจ้า ฟ้ามหา วชิราวุธ สยาม มกุฏราชกุมาร แต่ สมเด็จ พระเจ้า ลูกเธอ พระเจ้า ลูกเธอ ได้รับ พระราชทาน เงิน เดือน ๑๒๐ บาท แต่ เมื่อ ปี กุนนพศก จุติศักราช ๑๒๕๙ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้เป็น องคมนตรี เมื่อ รัตน โกสินทร ศก ๑๐๘ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช

ค

ประวัติ

ท่าน เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ สำหรับ ครอบงม ทศิยจุตจอม เถดำ แด พาน
หมากทอง คำ มี เครื่อง พร้อม ๑ กระโถนทอง คำ ๑ กาทองคำ ๑
แปน เครื่อง ยศ

อนึ่ง ได้ รับ ราชการ จร ต่าง ๆ หลาย อย่าง คือ เปน กรรม สัมปาทิก
จัดการ โรงเรียน วจันนทอุทยาน แด เปน ขำหวดง กำกับ การ สอบวิชา
หนังสือ ไทย แด เปน กรรม สัมปาทิก จัดการพิมพ์พระไตร ปฎัก เปน คัน
แด ได้ รับ ราชการ นำที่ เถชานุกการ ใน การ ประชุม พระบรมวงษานุวงษ
ขำ หลด ของ ชุดิ พระบาท ปฤกษา ราชการ หลาย คราว

ครัน เมื่อ เดือน กันยายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๐ บัวย เปน โรคชรา
โปรดเกล้า ฯ ให้ พระยา อมรดำตร ประดิษฐ์คิดปรัรักษา อากรรหา
คดายไม้ วันที่ ๑๖ ตุลาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๐ (ตรงกับวัน
ศุกร์ เดือน สิบ เดือน สิบ สี่ คำ ปีเถาะตรี ศก จุติศักราช ๑๒๕๓) ถึง
อนิจกรรม ชาญ นับตาม สุริยคติกาลได้ ๖๙ ปี ๓ เดือน ๑๑ วัน
นับเรียง วันได้ ๒๕๓๐๕ วัน พระราชทาน โภษ โถ เปน เกียรติยศ

วิภาควิทยา

อนันตวิภาค

คิด คัด จัด เด็ด ถ้วน	หลาย หลาก
ชื่อ อนันตวิภาค	พจน ๕ เพี้ยน
รวม รวม สุด จำบาก	ระเบียน บท ๕ น้า
คำ ที่ ถับ มิตร เมี้ยน	มาก ถ้อย ถ้อง แดง
คำ แฉง แจง จัด ข้อ	ชาน ไช
สาม หมวด มาก มี ไน	เรื่อง ๕ นี้
กำพชรไทย	ทาน เทียบ ถัน น้า
ใคร รัก จัก ช่วย ๕	เช็ด ช่าง อย่าง เห็น

กฤตบุตร ศึกษาหนังสือไทย ตั้งแต่ต้น แต่ นโม กข กำหนดจำอักษร
 สาม หมู่ แต่ผันตาม ไม ได้ คัดตองใจไม่เคื่อน คลาด แล้ว
 กำหนด อักษร สุน่า อักษร คำ แต่ อักษร ประโยค แม่น ย้า แต่ จำ
 ทัว สกต ตั้งแต่ แม่ กน จน เกย อย่าง ย่อ อย่าง พิศดาร ชำนาญขึ้น ใจ
 แต่ รู้จัก อักษร เพิ่ม ท้าย คำ ที่ เรียกว่า หมู่ กาวินต์ จำได้ แน่นนอน เมื่อ
 มีความรู้ ความจำ ดุ่ม รุก ตาม ถำดับมาเพียง เท่านั้น ก็ ควร นับว่า เป็น
 ผู้รู้ หนังสือ ไทย ได้ ถุก ถ้วน ตาม ของ จริง ผู้หนึ่ง กฤตบุตร นั้น ควร จะ
 ศึกษา ให้รู้ ใน พากย์ ๘ ประการ ซึ่ง เป็น หลัก เป็น ประธาน ต้นเค้า
 ของ คำพูด แต่ คำใช้ ใน กาพย์ โคลง พากย์ ฉันท์ต่าง ๆ เพื่อ จะมี ให้
 ชัด ช้อง ใน การ ที่ จะอ่าน แต่ คิด กาพย์ ถอดอน ทั้งปวง แต่ พากย์ ๘

ประการ นั้น ที่ ๑ คือ สยาม พากย์ ที่ ๒ กัมพูช พากย์ ที่ ๓ ชาว พากย์ ที่ ๔ มคอ พากย์ ที่ ๕ ตรีภุญไชย พากย์ ที่ ๖ สัง คฤขณ พากย์ ที่ ๗ สิงห์ พากย์ ที่ ๘ คตง พากย์ กับภูกาม พากย์ ท่านจัก ใ้ใช้มาแต่โบราณ เพียง ๘ ประการ เท่านั้น พากย์ ที่ ๗ ที่ ๘ ถึง ในหนังสือโบราณ ก็ไม่ใคร่จะเห็น ใช้ เป็นแต่ฉบับ เข้าไว้ พอครบ ๘ เท่านั้น ในหนังสือเก่า ขึ้น โทง คำศรวณู เห็นเขาภาษา ละว้า กวย ของ มาใช้ ก็มีบ้าง เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า เห็น ความว่า ซึ่ง กำหนด พากย์ ๘ นี้ ท่าน บัญญัติ จัด ขึ้นโดย ภาษา ที่ ได้ ใช้ ไปมาถึง กัน แต่ คิด เนื่อง โทง เคียง กัน ก็ ใน กาด ทุกวัน นี้ กรุง เทพมหานคร มี ทาง พระราช ไมตรี คิด เนื่อง กับ ต่าง ประเทศ หลาย ชาติ คำพูด ชาว ยุโรป ภาษา อังกฤษ คน ชาว สยาม ได้ รู้ ด้วย กัน เป็น อัน มาก จะ ยก ขึ้น ใช้ เป็น พากย์ อีก อย่าง หนึ่ง เรียก ว่า อังกฤษ พากย์ เป็น ที่ ๙ ก็ เห็น จะ ควร แต่ ให้ กุลบุตร กำหนด ว่า มคอ พากย์ เป็น พากย์ สำคัญ กว่า พากย์ อื่น ๆ ด้วย เป็น ภาษา กตาง แต่ เป็น ที่ นับถือ ของ คน หลาย ชาติ หลาย ภาษา ด้วย กัน ควร จะ ศึกษา ให้ รู้ ได้ มาก ๆ จะได้ เป็น เครื่อง บำรุง บัญญา

คำ สังคฤขณ कै	คำ พรหมณ
คำ แรก มคอ สยาม	ย่อ ม้วน
สิงห์ เตง ภูกาม	กัมพูช
ตรีภุญไชย ถ้วน	พากย์ ตั้ง แต่ เดิม

คำ สยาม มคอ เก้า	กัมพูช
คำ แรก คำ ดาว อูร์	ศักดิ์
สิงห์ ม่าน มณเฑียร	พราหมณ์ เก้า
แปด พากย์ ยาก ฤก ต้า	เลือก ใช้ ชิม ดอง
จัก จัด คัด แจก เก้า	คำ สยาม พากย์ เขย
ปุ่น เก้า ปุ่น ใหม่ ความ	เนื่อง ถ้อย
คำ ครง อีก แฉง ตาม	ตั้ง ส่ง ฤษฏ
แจก เช่น อภรณ์ น้อย	เสียบ ไว้ ใน วรรณ

จะแจก สยาม พากย์ ที่ ๑ ก่อน สยาม พากย์ นั้น คือ คำ พุทธ ภาษาไทย ชั้น เก้า ชั้น ใหม่ ทั้ง คำ แฉง แฉ คำ ครง ให้ รู้ จัด คำ สูง คำ ต่ำ คำ หยาม คำ จะ เขียด คำ สะ เมียด คำ คนอง ผ่อน ใช้ ให้ ค้อง ตาม ความ แต่ คำ แฉง ที่ ท่าน ใช้ ใน คำ กตอน หนังสือ เก้า ๆ ซึ่งมี มา แต่ โบราณ นั้น ท่าน ใช้ ซ่อน เว้น ฤก ตับ มาก นึก เหลือ บัญญา ที่ จะ ตาม คิด ของ ท่าน ให้ กระจ่าง สว่าง ใจ อย่าง ถึง คำ แฉง เดย แต่ คำ บุราณ ครง ๆ ที่ เป็น คำ ปุ่น ก่อน จริง ๆ ดู คำ ว่า อคร้าว, ถัก, ข้ายอน, เขียม, เช่น นี้ พุด ขึ้น ทุก วัน นี้ ก็ จะมี ผู้ เข้า ใจ น้อย นึก ด้วย เป็น คำ คน ปุ่น ก่อน สบาย สบาย ไป ไม่ มี ใคร พุด มา นาน แล้ว เพราะ นั้น ข้าพเจ้า ผู้ จะ เรียบ เรียง คำ พากย์ นี้ คำ ที่ ฤก ตับ เหลือ บัญญา จะ ขอบ ยก ไว้ จะ ขอบ จัด คำ ที่ ขึ้น ๆ พอ ควร แก่ บัญญา มา รวบรวม

ได้ ตาม เห็น พอ เปน เครื่อง สว่าง ทาง บัญญา ของ ตรุณ กุมาร ตาม
 สมนควร แล คำ แผลง นั้น มี อยู่ ๓ สฐาน คือ คำ สยาม พากย์ แผลง ๑
 คำ กำ พุช พากย์ แผลง ๑ คำ มคธ พากย์ แผลง ตาม สังกฤษฏ ๑
 จะ แจก คำ สยาม พากย์ แผลง ก่อน คำ ไทย แผลง เทียบ คำ สังกฤษฏ
 มี อยู่ มาก จะ เขียน คำ เต็ม ไว้ บน คำ แผลง ไว้ ข้าง ต่าง เปน ที่
 ดัง เกิด ดัง นี้

โกธ	ว่า ยิง	แรง	ว่า แรง
กำไร		กำแหง	
กฏ		ขตั้ง	
กำหนด		กำตั้ง	
เกิด		ครบ	
กำเนิด		ครบ	
ชาด		คำรบ	
สถาว		เศจร	
ขจร		คนจร	
กำจร		คุณ	
ขจัด	คำณูน	ว่า ฆบได้	
กำจัด	คำณวน		
ขจาย	จำ		
กำจาย	จำนำ		
เขธา	จับ		
กำเดา	จำนับ		
	ว่า อ่อน		

อนนท วิภาค

๕

จก	} ว่า ผก	จก	} ว่า พก
จกม		จก	
จกม		จกม	
จก	} ว่า รัง เรือง	จก	} ว่า เจาะ
จกม		จก	
จกม		จกม	
จก	} ว่า แก่ม ว่า แก่	จก	} ว่า แก่
จกม		จก	
จกม		จกม	
จก	} ว่า ทัก ท้วง	จก	}
จกม		จก	
จกม		จกม	

๖

อนันต วิภาค

ชาย	}	ตรา	}	ว่าจำ
ชำนาย		คำตรา		
ชน	}	ตรี	}	ว่าคิด
ชำนน		คำตรี		
ชนะ	}	ครู	}	ว่างาม
ชำนะ		คำครู		
ชงัด	}	ครัด	}	
ช่างัด		คำครัด		
ประชด	}	ครวด	}	
ปรทชด		คำครวด		
ชิด	}	ครับ	}	
ชนิด		คำกรับ		
ช้วย	}	ติ	}	
ช้วย		คำนิ		
ชเวย	}	ตกใจ	}	
ชำเวย		ตกระตกใจ		
ชบ	}	เคียน	}	
ชบ		คำเคียน		
ทรช	}	ตรง	}	
ชำรช		คำตรง		
เทรช	}	ทถ	}	
ชำเรช		คำทถ		

หอสมุดสาขา มหาวิทยาลัยพระ

อนันต์ วิชาค

ทนุ	}		เปรอด	}
ทำนุ			บำรอด	
ทวง	}		ปราศ	}
ทำวง			บำปราศ	
เทียบ	}		ปราบ	}
ทำเทียบ			บำปราบ	
เทียบม	}		ประจบ	}
ทำเทียบม			บรจจบ	
ธรรมเทียบม		คำ มคธ	วิตถ	
ทตาย	}		พิตรก	}
ทำทตาย			แผ่	
ทาย	}		ตระแบ	}
ทำทาย			แผ่น	
บวช	}		ตระแบน	}
ผนวช			ปลาย	
บวค	}		บรรตาย	}
ผนวค			ประจุ	
บัต	}		บรจรุ	}
บำบัต			ประทุก	
ปรุง	}		บรรทุก	}
บำปรุง				

๘		อนันต์ ฉิมภัก
ผสม	}	เพราะ
ประสม		ไพเราะ
มรรสม		
ผสม	}	รำ
ประสม		ร่ำ
มรรสม		ราญ
		รำบาย
ผสม	}	รอม
ประสม		รอมบ
มรรสม		เรียบ
		รเบียม
ประจน	}	เรศ
ปรักยณ		รเบศ
ประจน	}	ระงับ
ปรักยณ		ร้างับ
ประเจก	}	เด็ก
ประคเยก		ดเบ็ก
ผจง		โตก
ประจง	}	ตะโมก
มรรจง		ตัด
ผจณ	}	ตะบัต
ประจณ		โตม
ประคยณ	}	ตะโมม
พัก		
พำนัก		

หอสมุดภาษาถิ่นเจ้าพระยา

ศัพท์วิภาค

๑๖

เส้า	หลัก เต็ม	เส้าจ
เส้าเนา		เส้าเจ้า
เส้าร		เส้าสรต
เส้ามาร		เส้าสรต
เส้าวด		เส้าวย
เส้านวด		เส้าดวย
เส้าียง		เส้าวย
เส้าเนียง		เส้าวย
เส้าญะ		เส้าก
เส้าคัย		เส้าก
เส้าวด		เส้าค
เส้ารวด		เส้านค
เส้าวญ		เส้าจ
เส้าวญ		เส้าจ
เส้าตัก		เส้าจ
เส้าตัก		เส้าจ
เส้าวด		เส้ายม
เส้านวด		เส้ายม
เส้าวด		เส้าวย
เส้ารวด		เส้าวย
เส้าวญ		
เส้าวญ		

หอสมุดภาษาบาลีพระ

๑) อนึ่ง คำสยามตรง ๆ มิใช่คำแฝง เป็นแต่คำพูดของคนโบราณยุคก่อน ๆ เพราะคำพูดนั้นแปลงเปลี่ยนไปตามยุคตามครา คำโบราณจึงลำบากไปทีละเล็กทีละน้อย จนไม่ใคร่จะมีใครเข้าใจว่าเป็นคำภาษาอะไรนั้นก็มี บางทีใช้พูดกันอยู่ก็รู้ตามสังเกต แต่คำนั้นแปลว่าอะไรก็หาไม่รู้ เช่น อย่าง คำว่า ก่าไร
 อ่าเกอ } เป็นคำนี้ คือผู้ที่ได้พบปะหนังสือเก่า ๆ มาก แต่ได้ถามท่านผู้ใหญ่สูงอายุ แล้วเขาใจใส่คิดอ่านเทียบทานสอดสวนดู จึงจะรู้เข้าใจบ้าง ด้วยคำพูดภาษาไทยนี้ มักมีคำลาว คำเขมร คำมอญ ประปนกันเป็นอันมาก ยากที่จะเลือกพันดูให้รู้โดยจริง แต่คำสยามโบราณนั้น ก็คือดังนี้

	คำบถ	ตรา	ว่า	ของสำหรับจำ
อ่า เกอ	ว่า พวก	ทรวง	ว่า	ถือ คั่ว
	เหตุการ			
ยุบถ	ว่า ใจความ	เพรง	ว่า	ก่อน
อ่า ยาม	ว่า เหยยชม			เก่า
ตา ถต	ว่า ให้สั้น	กระคัก	ว่า	งาม
				เพราะ
ยง		ถ่ายย	ว่า	ถ่าย เชือก
อาจ	ว่า ถ้ำ	ท้าว	ว่า	ถ้ำ
หาญ		ตาญ	ว่า	หัก ทำ ดาย
ครวจ		ข้าง ผศศ	ว่า	ข้าง ต่อ
ไตร	ว่า นับ	นรการ	ว่า	ข้าง สัตต

แม่หนัก	ว่า	แม่แปรก	เคย	ว่า	กิน	
เสริคหนี	ว่า	เร็วหนี	บีบ	ว่า	กระโดด	
ตระการ	ว่า	แปลก	เมือง	ว่า	ข้าง	
เกิน	ว่า	คอน	สระ	}	ว่า	ต่าง
เกิน	ว่า	เขาฮาด	สระ			
บร้าง	ว่า	บได้	กู	ว่า	} ด้ว ข้า	
ถนิม	ว่า	เครีตง ประคัม	ปว	}		ว่า
เฉียน	ว่า	ฝั่งน้ำ	ข้า			
นันทดี	ว่า	แม่	ไผ่	}	ว่า	อยาก
คำแหง	ว่า	แรง	ใคร			
ขตั้ง	ว่า	แรง	หวัง			
เจียว	ว่า	งู	กุน	ว่า	จับ	
ก่อง	ว่า	ใส่ ส่ว้าง	เกียง	ว่า	กตัญ	
ขจร	ว่า	พุง	กระตัง	ว่า	จับ ถือ	
ขจัก	ว่า	ได้	อำพน	ว่า	คาษ	
หนัก นีน	ว่า	เนื้อ ช้อน	คาษ	ว่า	ถ้วน	
โหลง	ว่า	กระเด็น	ทาย	ว่า	ถือ	
เวียง	ว่า	กำแพง	เพ็ญ	ว่า	เต็ม	
ตาง	ว่า	หมาก	วันเพ็ญ	ว่า	วันพระจันทร์เต็มดวง	
ตางถึง	ว่า	หมากถึง	อเคื้อ	ว่า	งาม	

อกร้าว	ว่า	อิมใจ อิมยศ อิมสมบัติ	ต้น สรวง ต้นรวง	ว่า ว่า ว่า	จิ้ง สูง เต่าไข
เผื่อ	ว่า	จ้า ฉับ	แดง	ว่า	เต่าไข
ตัก	ว่า	เว้ง	เม็ก		
มัน ทัก	ว่า	ย่น ย้อ	ผาย ผย	ว่า	เม็ก
พ่าง ^๕ น	ว่า	เช่น ^๕ น	ตะเหย พ้อง	ว่า	บอก
เฉก	ว่า	เนียบ เหมือน	อ้ายวน	ว่า	เม็ด พราง
แทคย์	ว่า	ยักษ ฉ	สรวย ดำรวย	ว่า	สรวย
เผื่อน พงพี	ว่า	บ่า	แย้ง	ว่า	ขวาง
เถื่อน	ว่า	บ่า	ค้ำ	ว่า	หัก
เหี่ยม ^๕	ว่า	เหตุ	คิง	ว่า	ไหว
กั้ง	ว่า	กะเหยิง	เดศี	ว่า	ฮุบาย
พะบุ	ว่า	หน้า งาม	กต	ว่า	หม่น คัง ศักกร
เสี้ย	ว่า	ทง ^๕ ตะ	เดห์	ว่า	เงื่อน ง่า
เหมือน คำ	ว่า	เสี้ย ไฟ เบ้า ทัง ห้อย	ถวัลย์ ถถึง	ว่า ว่า	ทรง ชัน
			แขง	ว่า	ระวง

แม่จ	} ว่า คัด	ฉม	ว่า กัดนหอม
เจียน		กระยา	ว่า เคื่องดำหรับ
จำตอง	ว่า ฮามแดต้ประกบ	พะบุ	} ว่า ชาว
พนาศ	ว่า เมาะ	ต้อฮ	
กระถี้	ว่า โทษ	ส่กาว	
ด้น ต่าย	ว่า ด้น กตบ กตอก	คำรน	ว่า ร้อง ครวญ
กาจ	ว่า คูร้าย	แตง	ว่า แห้ง
จรรโลง	ว่า จุง ว่าชะโลง	เวีย	ว่า คัดอ้ง
ค้ำหน้า	ว่า ประชันหน้า	โพยม	} ว่า พ้า
ขึง	ว่า โกรธ	หาว	
แมก	ว่า แอบ	เหิน	ว่า บิน
แยง	ว่า แด	ประเมิน	} ว่า กระเน
กระหนก	ว่า น่น นอน	ประมาณ	
จำเรียง	ว่า ชัมรา	ด้า	ว่า หมู เหตา
กาหฟ	ว่า แคร	ส่รกอ	ว่า อยู่เป็น หมู กัน
ผส่ม	ว่า ทำให้รวมกัน	บ่ออ่าว	ว่า บ่อเกรง
ผสาน	ว่า ทำให้สนิท	เด็ก	ว่า ยก
ยวน ใจ	ว่า ยั่ว ใจ	ยายี	ว่า รบ กวน
เด้นาะ	ว่า จังเวง	เซดา	} ว่า โง่
คำแคง	} ว่า คังสนั่น	กำเตา	
คะคิง		เซม	ว่า ตำบาก

ชนะ	ว่า	เสีย	หिन	ว่า	ตำซ้ำ
ชนะแข็ง	ว่า	เข้มแข็ง	ถาดด	ว่า	ละห้อย
กฤษดา	ว่า	คุ้มหู	กำสรด	ว่า	สร้อยเศร้า
เกยร	ว่า	สร้อยอ่อน	วันจวน	ว่า	บ่วงใจ
สน	ว่า	ร้อย	กรรแสง	}	ว่า ร้อง
คาย	}	ว่า	ไทย		
หว้า			ว่า	เปล่า ๆ	
คำ ว่า หว่าใจ					
เมื่อ	}	ว่า	ซ้ำ	}	ว่า ร้องให้
ซ้อย					
ค					
เคา	}	ว่า	ไร	}	ว่า ร้องหา
ส					
ซ้ำ	ว่า	เจ้า	ค	}	ว่า ไร
รา	ว่า	เรา	ถั่ง		
ไร	ว่า	เรา	แกม	ว่า	ซ้ำเต็ม
เดชะ	ว่า	ซัดสน	ถั่งแกม	ว่า	ไรซ้ำ
เทร่า	ว่า	ถอด	วาย ทรง	ว่า	คือ ถอด
โหด	ว่า	คอย	มังอวด	ว่า	นำ ค่าง
แดน	ว่า	ซัดทุกสิ่ง	มังอิง	ว่า	พนัก
แดน	ว่า	คำใจ	เทวศ	ว่า	ลำบาก
สงวน	}	ว่า	จรถกจรเทญ	ว่า	อับจน
สรเต็ม					
		ว่า	ถวิต	ว่า	คิด
		ว่า	เอื้อ	ว่า	โอบอ้อม

อนันตวิภาค

๑๕

ผดุง ว่า ค้ำ
 ถนอม ว่า รักษา
 อารุง } ใช้เหมือนกัน
 บำรุง }
 ตฤม ว่า สุ่ม
 สเทิน ว่า เกื้อ
 โอบ }
 ครอบงอม } ว่า กอบ
 ครอบโอบ }
 โถม ว่า ถูบ } ทุจคำ
 ธร ว่า งาม }
 ว่า เหวอธ
 หวั }
 จง } ว่า มุ่งหมาย
 จ้าง } ว่า อยาก
 พัน ดอก ว่า ผลิ
 เสร์ว่า ว่า เขี้ยว
 สี่แจง ว่า ๕ แหก
 กรรพุม ว่า ตุม
 ถวัด เข้วน ว่า เข้วน วน
 ท้อ ถ้อย ว่า คำ ได้ตอบ

ถวัดถวัน ว่า ถ้องใจ
 สัตของ ว่า เรือช่วง
 ถ้อ ว่า เรือโกดณ
 เวียงผา ว่า กำแพงหิน
 ัง ว่า ที่ด้อม }
 ที่ถรอบ }
 ดำนัง }
 ดำนัถ } ว่า ที่ขยุ
 โรง ธาร คำนี้ถว่า โรงรับแขก
 เกยถว่า เกยเด็ก
 เตียงถว่า เตียงเด็ก
 มะถิตา ว่า มะถิตเด็ก ทุจ
 คำว่าถขอเขวถิต ถวถ
 เหวถ
 ถนวน }
 ถน } ว่า ที่กำมั่ง
 โดย ว่า ตาม ทุจ
 คำ ว่า โดยเสด็จ
 รม ว่า ค้าง ทุจ คำ ว่า
 ปรเทบ รม ถถเดือน รม

๗
 PL
 4169
 ๗45
 2446

22 8.11.20
 16773

ปาง	ว่า	คราว } เมื่อ }	สมมต	เซตวัน } เซตพจน }	เป็น ต้น	
เพรา งาม	ว่า	เวลา สาย	แก้ว	ว่า	ว่องไว	
กิน เพรา	ว่า	เวลา กิน	แก้ว	ว่า	กล้า	
ชร่อม ชร่อ	ว่า	คลื่น	แก้ว แก้ว	แก้ว	แก้ว ก็ ว่า	
กัน คาง	ว่า	กลาง	คูกำ	บ้าน	ว่า	รางวัด
ว่า	กัน คาง	สกัน	แต่	ศรี	กัน คาง	พด
ภา	}	ว่า	ตั้ง	ดิน		
บัน ภา						
ภา	ว่า	ตั้ง	อยู่	ช้า		
บ้าน	ว่า	วัน	เรง			
ผ้า กับ	ผ้า	เป็น	คำ	เดียวกัน		
	คูกำ	ว่า	คาง	ผ้า	คาง	
	ใน	แผ่น	คาง	เมือง	ศรี	
	ไร่	ไร่	ผ้า	ไร่	ผ้า	
กำ	กำ	ใช้	เหมือน	กัน		
คูกำ	ว่า	อัน	ชมน	กับ	อัน	
แ	}	จง	}	ท่ง	}	
		จ่ง		ท้ง		
สม	}	ทุก	}	สม	}	
		ทุก		สม		
ยง	ว่า	กล้า				
ยร	ว่า	งาม	คูกำ			
	ว่า	สอง	ยง	ต่อ	ยง	
		ใน	กลาง	เวลา		
	ตั้ง	ด้าน	ว่า	ตั้ง	อัน	

เกรียง	ว่า	ใหญ่	เยี่ย	}	ว่า	ทำ	ดูๆ คำว่า					
เกรียง ไกร	ว่า	ใหญ่ ยิ่ง	ตอก									
ดำเนา	ว่า	บ่อน	เยี่ย ไค		แต่	ว่า	ตอก ต้อ แล้ว					
แห่ตั้ง	}	ว่า	ที่	}	}	โตม	คั้น	แต่	คำว่า	ตอก		
คำบด												
สิ่ง	}	ว่า	อยู่	ดูๆ	คำ	ชาย	หุ	ชาย	คา			
สิ่ง												
		ว่ามี	สำ	สิ่ง								
คง		ก็	ว่า	ช้อย								
ปะของ		ว่า	อิง	ปะ	บวร	พ						
		บท	เอา	อิ	เป็น	ยะ						
นวย	}	ว่า	ไอ	น	}	คน	สำ	นวน	ว่า	คน	ได้	ฟัง
นวด												
กราบถวายกร		ว่า	ไหว			แมง	ม้าง		ว่า	เว็ด	ร้าง	
เย็บ ยอ		ว่า	ยถ	ย	ของ	แห			ว่า	ห่าง		
ทวย หาญ		ว่า	ไทย	ก	ดำ	กั	วด		ว่า	ความ	เกี่ยว	ข้อง
ม่าน		ว่า	พม่า			ท่าง	น		ว่า	หนัก	ดูๆ	คำว่า
เพ่ง		ว่า	สร้าง	ดูๆ	คำ	ทุก	ช	ท่าง	น			
		ว่า	สอง	โส	ภา	พระ	แต่ง	งาม				
		พัน	แพ่ง	มนุ	ศย	ใน	โต	กย	นี้			
เพ่ง		ว่า	มาก	ก็	ว่า	ร	สำ	ราย	}	ว่า	เป	ต้อง
						บ	ตั้ง					

ทุกพาย } ว่า ทุกแห่ง
 ทุกปลาทก }
 ทราย ว่า ช้าง ตุ๊กตา

ว่า สอง ทราย มรรคา

รี }
 แวง } ว่า ยาว

ฉวาง }
 ขวาง } ว่า กว้าง ตุ๊กตา

ว่า เดินไป โดยฉวาง แด

คำ ว่า ขุน ชี เมือง ขวาง

พระยอด เมือง ขวาง

จำหัดก ว่า จัก

กง ว่า กลม ตุ๊กตา

ว่า เบน วงกง แด กั้น กง

ชร บาบ ว่า ราบ

ชโลง ว่า สูง ตุ๊กตา ว่า

มี ก้อน เกตุ ใจ ชโลง แด

เส้า ชโลง

รี }
 รบิน } ว่า รมับ
 รเมียน }

คราม ครัน ว่า มาก

แห่ ก็ ว่า มาก ตุ๊กตา ว่า

เหลื่อเหลื่อ เหลื่อ หดาย

เมือม ว่า ถนัด ตุ๊กตา ว่า

มา จึง เอา ให้ ม้วย เมือม ใจ

ถ้ำ ว่า เกิน ตุ๊กตา ว่า

ยามหนึ่ง โกลนึ่ง ถ้ำ ขอบ มี

เครือว ว่า ถึง ตุ๊กตา ว่า

บทัน เครือว ยาม ครั้ง

จวน ว่า เกือบ ว่า เข้า

ถึง ก็ ว่า

จวบ ว่า พบ

ประนัง ว่า แข่ง

แผก ว่า ผิด

ห่อน }
 กระไต } ว่า เคย

มห่อน มี ว่า ไม่ เคย มี

กลอย ว่า ร่วม ตุ๊กตา

ว่า }
 กลอย ใจ }
 กลอย สวาศ }

มี	}	ว่า	มัน	ดูจ คำ	ว่า	ชคฺช ครัวว อิง			
มี				หมอน	นอน	อยู่	แต่		
มี	}	ว่า	มัน	จ้อง	ว่า	มัน			
มี				คต	}	ว่า	เกิด	ดูจ คำ	
เกิด	ว่า	อุทหนน							
จอก	คำ	ดาว	พุง	คำ	ว่า	รัก			
ดูจ คำ	ว่า	น้ำ	บใส	ไฟ	ว่า	คต			
บมอด	ความ	จอก	บหมอง	ว่า	คต	แสง			
ครอง	เมือง	บ	เศว	ว่า	คต	อศฺจรรย			
กกด	}	ว่า	คิง	แนว	ว่า	เชอ			
ค้ำก				แนว	ว่า	เชอ	สาย		
พอก	ว่า	ร้อน	}	เหง้า	ว่า	ราก			
ว่า	ไฟ	พอก		}	ว่า	เหง้า	ท้าว		
ว่า	หนึ่ง	พอก	}		บึง	คต	ว่า		
คระ	ว่า	พตุง		ดูจ คำ	ว่า	ของ	สมคอร		
อก	ว่า	บ้วน	เป้น	น้ำ	บั้ง	คต			
คระ	ว่า	บ้วน	เป้น	ไฟ	คต	ว่า			
สนาน	}	ว่า	อาบ	ดูจ คำ	ว่า	แพสย			
สนาน				ว่า	พตุง	ดูจ คำ	ว่า	พตุง	
โส				ว่า	บ้วน	เป้น	น้ำ	บั้ง	คต
สรง				ว่า	บ้วน	เป้น	ไฟ	คต	ว่า
ชค	ว่า	ยค	ชค	ว่า	ชค	ว่า			
ชค	ว่า	ยค	ชค	ว่า	ชค	ว่า			
ชค	ว่า	ยค	ชค	ว่า	ชค	ว่า			
ชค	ว่า	ยค	ชค	ว่า	ชค	ว่า			

ดวงไม้	ว่า	ปริณิพาทต้นไม้	ตระหน	ว่า	ห้วย		
สรกเถรา	ว่า	บ้านนอก	บรรเทา	ว่า	เนา ว่า ปันไป		
ค้ำ	ว่า	ทาง	ก็ว่า				
กรรมวด	ว่า	ตำบล	จวบ	ว่า	พบ		
จวน	ว่า	โอรสา	สับสิ่ง	ว่า	ทุกสิ่ง		
คำเก่า	ว่า	ใส่จวนในปลา	สับ	ว่า	พัง		
ใส่ยาในเจ้า	จง	โทษเจ้า	รังสรรค์	ว่า	แต่ง สวรรค์		
ด้วยอันใดก็ดี			ผาผ็อก	ว่า	เขา ไกรดาศ		
คดี	ว่า	ปลุก เคื่อน	คุก	ผา หุดจ	ว่า	เขา ใหญ่	
				ผา หอมหวาน	ว่า	เขา คันช	
			มาทน์				
ว่า คัดมอม			ผาคำสามเส้า	ว่า	เขา ศรี กูฏ		
ดำ คับจรม	ใช้	ว่า	บุตร หลาน				
เหตน	ถือ	หัด	ถือ	คำ	ใน	แผ่น	
คีตาเมือง	ศุโขไทย	ว่า	จรต				
ถึง	ถูก	ถูก	ถึง	หาดาน	สาร		
ค้อ	เหตน	เย็น	ซั้ว	หัด	สืบ		
สัน	เพียง	นี้					
ประมง	ว่า	พวานปลา					
สระสี่แจ	ว่า	สระ สี่	เหลี่ยม				
เหมือง	ว่า	คลอง	น้อย				
				ผาง	ว่า	ผี	
				แมน	ว่า	ทเวศา คุจ	
				คำ	ว่า	สรตั้ง หมู แมนมา	
				เมือง	แมน	ว่า	เมือง ทเวศา
				ราง	ขาง	ว่า	งวม คุก

อนันตวิภาค

ว่า พระตุคำเนนหงษ พช	เทียม ทัต	} ว่า เท่าถึง
อัน ราง ช้าง	เทียม ทัน	
ระบำ นาง	โชติ	} ว่า รุ่งเรือง
ข้า ชื่อน ก็ ว่า งาม	ชวลิต	
เค้า ว่า ไปมา	มถัน	} ว่า จึง
ไต่เค้า ว่า ค่ายไป	ฝั่ง	
ฝ้าย ว่า ถูก ตุจ คำว่า กู	สร้าง	
จะ ผุด ฝ้าย ไป ตาม พราหมณ์	ชั้น	} ว่า เร็ว
อรร แก้ง ว่า กถ้อง แก้ง	พถัน	
แผน ว่า พรหม ตุจ คำว่า	รมัต	} ว่า รุ่งเรือง
ขุนแผน แรก ดู ดิน เอา ที่ แถ	เสวิต	
คำ ว่า แบบ แผน คือ แบบพรหม	ชัชวาลย์	} ว่า สว่าง
ด้วย ใน โถกย นี้ เคยมี ก้อ พรหม	ถกึง	
เป็น ไหญ่	คำถกึง	} ว่า กระจ่าง
เพ็ญ ว่า เหมือน ตุจ คำว่า	โพรงพราย	
ใจ เพ็ญ พ้า ทำ ทาน	ก่อง	} ว่า สว่าง
ฉิน ฉิน ว่า เช่น	ถ่อง	
ประเดห์ ว่า คถ้าย	กระข้าง	} ว่า กระจ่าง
เตรียม ว่า เคียง	ฉงน	
พ่าง	สนเทท	} ว่า ส่งไสย
ปุนปวน	กัชชา	
	สงกา	
	พระวง	
	กินหนง	

ตราดิน	ว่า	จำ ทรัพย์	คด	}	ว่า	ถึง	
ธาเคียว พาท	ว่า	ถวาย พร	รอด				
ครอบครอง	ว่า	ปก คตุม	จอด				
ถนิมมาถย์	ว่า	เครื่องประดับ	ดู บนดู				
ทำ เปน พวง ดอกไม้			กำหนด		ว่า	ของ บุษบา	
ชดกร กระตั้ง แสง	ว่า	ช้อน มือ	นำ บวง		ว่า	บุษบา	
จัม อากูธ			นงเยาว	}	ว่า	หญิงงามอย่างดี	
เขี้ยว	}	ว่า	เร้ง ดุจ คำว่า				นงพาด
จ๊กก							นงโพธ
ไก่อัน เขี้ยว ผูก ข้าง			นงนุช				
แต ตะคัก			นงตักษณ				
ผดุง บให้เซ			นงราม				
ม้า กำน	ว่า	ม้า ผ่าน	นงพงา				
ม้า แพน	ว่า	ม้า ทอน	นงคราญ				
ม้า โยง ยาน	ว่า	ม้า ชักรถ					
จำแดง	ว่า	แจง รูปเดี่ยว	ทม่อม	}	ว่า	อ่อนนุ่มดุจคำ	
แจง ออก เปน รูปต่าง ๆ		คือ	ตำภา				
นฤมิศร์			ถ้ายอง				
พ่าย	ว่า	แพ	ว่า	ค้น กด้วยทอง	ถ้ายอง		
แหง	ว่า	กิน ใจ	มิตร บรรดา				
เกียง	ว่า	ร้าย	เสียมสาร	}	ว่า	ค้อย ยกอย่าง	
ชวัญ เกียง	ว่า	ชวัญ ร้าย	ไชยชาย				
			มนิมนา				

เอก	} ว่า เช่น	ญิม หมิ่น	ว่า	สอง หมิ่น
ฉิม		บร่าง	ว่า	ไม่ได้ดูคำว่า
ฉิม		ฉิเรา บร่าง	ทุก	ชีวิตร์เรา
คคี่	ว่า	ที่ไป	ของ	ชาวเมือง
ผล	ไม้	เป็น	ต่อ	ววย ว่า
	สอง	ครั้ง		

←————→

อนึ่ง พึง ให้ สังเกต ว่า คำแม่ กน ที่มีต้น อนุต้น อนุ นั้น แผลง ถึง คำมีตัว ๑ ได้ ดังคำ ว่า

คำนุน	}	มุด	}		
คำนวน		มวด			
มรุชา	}	ชบรู	}		
มวธา		ชบวร			
ทุด	}	บริบรณ	}		
ทวด		บริบวรณ			
		เช่น นี้	เป็น	ตัว	อย่าง

←————→

อนึ่ง คำใด มีตัว ๒ อยู่ท้าย คำนั้น ถึง ไม่ลง ไม่เอก ก็ ต้อง อ่าน เป็น เสียง ลง ไม่ เอก ดังคำ ว่า

เงินท	ว่า	รัก	สิบตาห	ว่า	๗	วัน
เงิน	ว่า	เปรียบ	มาห	ว่า	สี่	
เทห	ว่า	กาย	หน้าราหู	ว่า	หน้า	ราหู
พดพยุห	ว่า	กระบวน พด	ศรี สิริยพาห			
โถห	ว่า	ทองแดง	พระตรา	ครุฑ	พาห	
โมห	ว่า	หลง	เป็น	ต้น		

อนึ่ง คำเดียว ดัง มะ อักษระ ข้าง หน้า เบน ต้อง คำ ขึ้น

คุณ คำว่า เด็ย ต้า } ตัก } ตาก } ต่น } มตัง มเด็ย
 มเด็ยมต้า } มถัก } มตาก } มถ่น }

คำเหล่านี้ ท่าน มัก ใช้ ใน คำ โคตง คำ ฉันท โดย มาก ควร จะ ต้อง รู้ ไว้

พอ เป็น เครื่อง เรื่อง บัญญา ตักว่าไม่รู้ คุณคำโคตง สุกาสิต สอนไว้ว่า

 ความรู้ รู้ ยั้ง ได้ สิ้น ศักดิ์

 เป็นที่ สน พำนัก นอบ นัว

 อย่า เกียจ เกียด หน้าย รัก เรี่ยน ค่อ เต็มมา

 รู้ชอบ ใช้ หอบ หัว เห็น้อย แพ้ แรงโรย

จัด คำ สยาม พากย์ ที่ ควร ใช้ ใน คำ ฎก คำ เด็ยต ตาม ปูน เก่า
ปูน ใหม่ จม เท่า นี้ แต่ นี้ จะ แจก คำ คำ พุช พากย์ ค่อ ไป

 จัด คำ คำ พุช ขึ้น เเชิง แผลง

 สำหรับ แซก แทรง แปลง เปลี่ยน ใช้

 คำ ตรง บพถัก แผลง คง พากย์ ด้วย นา

 วาง แบบ ระเบียบ ไว้ เพื่อ อ่าง ทาง สอน

คำ คำ พุช พากย์ แผลง เหมือน คำ เหล่า นี้ เป็น ตัวอย่าง

กราญ } ว่า ตาด

ชะเตา } ว่า ร้อน

คัต } ว่า เผ้า

ช้อ } ว่า เจ็บ

อนันตวิภาค

๒๕

เข	}	ว่า เคื่อน	แสดง	}	ว่า ของ ร้าย
แดง			สำแดง		
สิ่ง	}	ว่า อยู่	กรอ	}	ว่า เชิญ ใจ
สำนึก			การอ		
จของ	}	ว่า ผูก	สำราญ	}	ว่า สบาย
จำนอง			สำราญ		
สรรม	}	ว่า ขอบ	ฉาย	}	ว่า กตางวัน
สรรวม			จำฉาย		
อวย	}	ว่า ให้	น	}	ว่า อยู่
อำนวย					
เวตะ	}	ว่า หนุ่ม	เคียร	}	ว่า คีเคียน
กำตะ			คำเคียร		
ตรง	}	ว่า ออก	เคถึง	}	ว่า ยกขึ้น
คำตรง			คำถึง		
ทรง			คำถึง		

คำ ที่แสดง ฎก ไป กว่า นี้ ก็ มี อยู่ มาก เหลือ บัญญา ที่ จะ รู้ ชัก เขา
 แต่ ที่ พอ รู้ มา ว่า ใต้ พอ ให้ กุศล บุตร สังเกต จำ เท่านั้น หนึ่ง คำ กำ พุช
 พากย์ ตรง ๆ ไม่ได้ แสดง ท่าน เขา มา ใช้ ใน คำ กาย ใด คง ก็มี
 มาก เหมือน คำ เหล่า นี้

ตรอม	ว่า	ระบม	}
กระหาย	ว่า	ร้อน ใจ	
ตัน ตุก	ว่า	เจ็บ หนัก	}
		ถึง โดด ก็ ว่า	

ประปราน	ว่า	ข้อ นอก	แมด เมอ	ว่า	ผดไม้
ระฤก	ว่า	คิด ถึง	ต้มบอ	ว่า	เบต็อก
กัจฉา	ว่า	เสียง กระแส	ตลิต	ว่า	ใบไม้
รันท่า	ว่า	ระทม	พะเยย	ว่า	พวง } เกสร }
อาสุร	ว่า	ตั้งสาร } เอ็นดู ก็ว่า }	ผกา	ว่า	ดอกไม้
วาม	ว่า	เสียด	ตระบอ	ว่า	กตัม
คันเหิม	ว่า	หาย ใจ	ตระบัน	ว่า	กตัม ช้อน
พันฎก	ว่า	โกต รุ่ง	พิโค	ว่า	พุง
กำจาย	ว่า	โกต	ตะอ	ว่า	งาม
ฐิต	ว่า	โกต	ดำภา	ว่า	หนุ่ม ช้อน
โอบ	ว่า	กอด	รายวน	ว่า	ห้อย ย้อย
ตระโอบ	ว่า	กอด	นม	ว่า	กตัม }
ดาเพ	ว่า	โถม	กระออบ	ว่า	หอม }
ทัน หึง	ว่า	มัน ถึง } คอย ก็ว่า }	กระเอบ	ว่า	หวาน }
ตัน โทม	ว่า	น้อม ก้ม	ไทย ไซ	ว่า	เอมรส } เอมใจ }
อัน โทม	ว่า	ทอง เที้ยว	ตง	ว่า	รอง
ฐจ	ว่า	อ่อน	แะ	ว่า	พระจันทร์
จค	ว่า	แก่	ผกาย	ว่า	ดาว
เตมเมอ	ว่า	คัน ไม้	โง	ว่า	ตระวัน

อนันตวิภาท

๒๑๗

พระ หาม	ว่า	ไกล ^๕ รุ่ง	กำฉดา	ว่า	ง้าว	
ส่งอก	ว่า	พรง ^๕ น	กำบด	ว่า	มีด	
เที่ยง	ว่า	ตรง	จำหาย	ว่า	หมวก	
ต่างาด	ว่า	เย็น	จำหัน	ว่า	เช็ด	
ชกึ่ง	ว่า	แม่น้ำ	กำพง	ว่า	ทำ น้ำ	
ทัก	ว่า	น้ำ	ประเจียด	ว่า	ผ้า สี่ เหลี่ยม	
ชำระ	ว่า	ชอก	ชำนิ	ว่า	ที่ นึ่ง	
ชำเรา	ว่า	หัดบ	ชำน	ว่า	ที่ เขี้ยว	
โคมไพร	}	ว่า	แหง บ่า	กั้นแต่	ว่า	เชือก
ค่อมไพร				กั้นแสง	ว่า	ร้อง ให้
เสมา	ว่า	หญ้า	กระวี	ว่า	กวดี้ แก้ว	
เขมา	ว่า	คำ	ฉมวย	ว่า	ได้ บ่อย ๆ	
ตระหอม	ว่า	แดง	จำเบ็จ	ว่า	รม ฟุ้ง	
สระบง	ว่า	เหลือง	จำบัง	ว่า	หาย คิว	
สอ	ว่า	ขาว	กาจ	ว่า	กล้า	
แสง	ว่า	ฮาธุ	ชลาด	ว่า	กล้า	
ดาว	ว่า	ตาม	มช ภักตร	ว่า	หน้า	
ดำพง	ว่า	หอก				
กำเพดิง	ว่า	บัน	สัก	ว่า	นม	
ฉา ตา	ว่า	ทวน	เจิม	ว่า	คิ้ว	
		คมก็ว่า	กรรเจียด	ว่า	หู	

เนตร	ว่า	ตา	จรุก	ว่า	หม
โอรุ	ว่า	ปาก	จะแก	ว่า	สุนัข
ถนิม	ว่า	พัน	กะแปะ	ว่า	พะ
เคาะ	ว่า	นม	ก้นตอง	ว่า	แมตง ภู
โต	ว่า	มือ	ชตอย	ว่า	แมตง บ้อง
เชิง	ว่า	ท้าว	ชมุม	ว่า	ขึง
ชะแบก	ว่า	หนัง	มัน	ว่า	ไก่อ
โรม	ว่า	ขน	กุโงก	ว่า	นกขุง
ตระจอก	ว่า	เต็บ	กงาน	ว่า	ห่าน
ชนอง	ว่า	หลัง	กุงอน	ว่า	นก ค้อน ทอง
เส็ง	ว่า	เขา	ชตวย	ว่า	ปัก นก
ชดำ	ว่า	ชวา	พต	ว่า	งู
เขวียง	ว่า	ซ้าย	ปรัก	ว่า	เงิน
ดำไร	ว่า	ข้าง	มาศ	ว่า	ทอง
พดุก	ว่า	งา	ชพัน	ว่า	ทองแดง
เชิง ไกรย	ว่า	เท้า หลัง	กรอง	ว่า	กำไต
แตะ	ว่า	ม้า	กมอ	ว่า	หิน
ชลา	ว่า	เสื่อ	ชลา	ว่า	หมา
รมาศ	ว่า	แรด	มุต	ว่า	พตุ
อัน สาย	ว่า	กระต่าย	กหน้า	ว่า	ยา
ชวา	ว่า	ถึง	กำบอ	ว่า	ปูน

อนันตวิทยา

๒๒๔

ณุก	ว่า บัว	ณูน	ว่า นื่อง
ระลือ	ว่า ไม้ไผ่	ถลอง	ว่า ข้าม } รอง
เต็ม	ว่า คั้น	ชดวน	ว่า คัจ
ตุก	ว่า เรือ	บาย	ว่า เข้า
โดนด	ว่า คาส	บายศรี	ว่า เข้าเปนศิริ
พเนา	ว่า มตุม	เกมิน ไพร	ว่า พราณ ภา
มค้อง ดาว	ว่า ผลัดท้อน	จำทิมจำทง	ว่า นกไผ ไปมา
ดอบ	ว่า ชั่ง	ศิริ ศญา	ว่า ปดา
ฉนั	ว่า หม้อ	โก ไค	ว่า กุ้ง
เพลิง	ว่า ไฟ	เด็ก	ว่า ยก
กระชอม	ว่า หม้อน้ำ	มาน	ว่า มี
ชุดิด	ว่า แดงโม	เจริญ	ว่า มาก
สวาย	ว่า มะม่วง	เสณะ	ว่า จังเวง
ครระกวน	ว่า ผักมั่ง	เมิด	ว่า คู
เผดียง	ว่า ฝน	ยด	ว่า เห็น
ชยน	ว่า ตม	เดวง	ว่า หดง } ตะเตง
กูด	ว่า ตุก	เวียบ	ว่า รวย
เงา	ว่า หถาน	จำ	ว่า คอย
บอง	ว่า พี	ไทย ไซ	ว่า ประจำ คือ

เรือ ประจำท่า	}	ยม	ว่า	ร้อง ให้	
คน ประจำงาน		อนน	ว่า	หมอน อิง	
เบิก	ว่า	เปิด	เขนย	ว่า	หมอน หมุน
ผล	ว่า	ทาง	กัน ชิง	ว่า	กัน ชิง
ไพร	ว่า	ไม้	คนำ	ว่า	ปี
พนม	ว่า	ภูเขา	ปราณ	ว่า	วงษ์วาร
ทม	}	ว่า		ออก	
ทนม			ว่า	ใหญ่	โลกทา
แตก	ว่า	ถั่ว	ตุ	ว่า	ไป
ชัย	ว่า	ข้า ยม	ชยชัยยอนว่า	ว่า	นั่น ทวน ไหว
ก็ว่าข้า	รวม	กัน เข้า ทั้ง	ยบายาน	ว่า	ทวน ไหว
๓ คำ	ชัย	ขยมว่า	งจิต	ว่า	มีค
ต่อม ชีต	ว่า	ขอ ชีวตร	รตถึง	ว่า	โค่น
โรงคัถ	ว่า	โรงที่เผา	รตม	ว่า	ถ่ม
รุหาญ	ว่า	ประคุด	เต้จ	ว่า	ขาด
จำเหยง	ว่า	ซึก หนึ่ง	โหมคขมิง	ว่า	ซากศพ
จิงหุน	ว่า	ไหล	ตักตตตบ	ว่า	ถ่ม ตาย
ไมทโกกรม	ว่า	เจ้า แผ่นดิน	มัตบิง	ว่า	สูญหาย
ชวา	ว่า	แขก	ณามหุร	ว่า	เลือดไหล
โหมค	ว่า	ผี	จราตถพง	ว่า	เต็มคุด น้ำ ท่วมฝั่ง
มตือ	ว่า	นม	ยศ	ว่า	พวก

ไพรวาง	ว่า	ม้ายาว				
คังวาย	ว่า	ถวาย	เถกิง	ว่า	สูงศักดิ์ รุ่งเรืองก็ว่า	
ศรี	ว่า	นาง ดูจ คำว่า	กระตา	ว่า	ท่วงที	
	แม่	ตา ตา ต	ฉะแตก	ว่า	อิม	
ระตง	}	ว่า	วังกวต	ว่า	ของ หนอง	
ระตอง		เฮนต อนาคต	เจวียง	ว่า	ร้อง ไข้วว่า	
มังกัต	ว่า	เผ้า ดูจ คำ	จำเวียง			
		ว่า	พทม	ว่า	ม้า	
เตียง	ว่า	รู้	อิงฮอน	ว่า	ดี ใจ	
เกวอ	}	ว่า	เฉนียร	ว่า	ฝั่ง น้ำ	
กเพอ		ทำ	พระกรอายุ	ว่า	พระยี่ภู่ แมตง	
บาน	ว่า	ได้	ไข้วว่า	กำราญ		
ภุมบาน	ว่า	ไม่ได้	ตง	ว่า	แก้ว	
ไซมย	ว่า	ทั้ง คู่	ฮังคัต	ว่า	ไถ	
บันแดง	ว่า	เงิน	ตระชั๊ก	}	ว่า	เย็น
กรรเขา	ว่า	กตม กต้อม	ตระจัก			
ทักตระชั๊ก	ว่า	น้ำ เย็น	แสตง	}	ว่า	ตัว
ปตาเขมาไกรย	ว่า	ปตา หลังก้า	รดวน			
คักขมม	ว่า	น้ำ ฝั่ง	เตว็จ	ว่า	เทียว	
แสบกขธา	ว่า	หนังสือ	ถบอง	ว่า	พี	
ภุมมาน	ว่า	ไม่มี	คุดะ	ว่า	ไปถึง	

คำ ใช้ว่า ดด		ผล แยก	ว่า	ทาง แยก
จวน	ว่า	สับ ไถง	ว่า	ทุก วัน
จุด	ว่า	เปร่อ	ว่า	ใช้ แผลง
เจน มวก	ว่า		ว่า	บ้าเรอ
บ้า โมต	}	มะมุง	ว่า	แมตง ส่าบ
บ้า โบ		รูน โรม	ว่า	แมตง วัน
คำ โมต		ตมาต	ว่า	แมตง ทวี
อีกฮ้วน	ว่า	มุดง	ว่า	บุง
เย็ง	ว่า	ส่วย	ว่า	ร่าน
ซบูก เพรียง	ว่า	สึด	ว่า	รัน
ค่างน	ว่า	ระมา	ว่า	เหต็อบ
ควร แต้ยง	ว่า	เสร์จ	}	ว่า
ชะมา	ว่า	ส่าเรจ		ว่า
กะเอก	ว่า	เสร์จ	}	ว่า
จัน เตย	ว่า	ส่มเตจ		ว่า
จัน ตอง	ว่า			จบ กัม มุชพากย์
เทียม	ว่า			
เตาะ	ว่า			แต่ นี้ คำ ซวา
คำ เต็ง	ว่า	สะการะ	ว่า	ตอกไม้
เจน	ว่า	การะบุน्हิง	ว่า	ตอกแก้ว
ผลู บก	ว่า	มาตาคี	ว่า	ตอกมด

อนันตวิภว

๓๓

มดสารชกนัต	ว่า	ดอก มติชอัน	นพทรา	ว่า	กะถิน
ชันกาลดา	ว่า	ช่อนกถัน	มิรันตี	ว่า	ดาวเรือง
ชิกาคัน	ว่า	ดอก เข็ม	หุหนิงหรั	ว่า	บานไม่รู้โรย
การ ณะมา	ว่า	ชมพู	วิรังวอ	ว่า	ดอก พลับพดิม
สะการตาหรั	ว่า	กรรณิกา	โสถกาทานา	ว่า	ต้น โสถ
กาถิต	ว่า	สาย อยุค	มายัง	ว่า	ดอกหมาก
บุหงามตาชอ	ว่า	ดอก มติฉา	มังหัง	ว่า	ดอกมพร้าว
บุหงาปะหัง	ว่า	ดอก พุทชาก	จารุน	ว่า	น้ำ ดอกไม้
วาระวารี	ว่า	ดอก ชะมา	จินตาทนา	ว่า	ต้นจันทร
อัญญา	ว่า	ดอกประคู้	นะวาระ	ว่า	กุหลาบ
ปะนั	ว่า	ดอก ตำเจียก	ยั้งหยัง	ว่า	รูปราม
สารวารี	ว่า	ดอก กวระเกด	คะหัง รัต	ว่า	เป้นใหญ่
นากา อรี	ว่า	ดอก สารกี	จินตะหรา	ว่า	ฉลาด
คันหยง	ว่า	ดอกพิกุด	อุนาถัน	ว่า	เล็บยาว
คตัง	ว่า	อัญชัญ	สำหรับ	ว่า	งาม
บุษบายันตรา	ว่า	พทรักษา	เอหยัง	ว่า	คนดี
ปานีเยน	ว่า	กระตังงา จัน	กาหตา	ว่า	เหมือนดอกไม้
ยังกาชดา	ว่า	มคาค	บงคี่ ศรีประตา	ว่า	จอม กระษัตร์
กุสุมา	ว่า	ดอกคำ	ระเด่น มนตรี	ว่า	เจ้าฟ้า
บุตรีตระกูลม	ว่า	นางแย้ม	ระเด่น	ว่า	เจ้า

เมาะคารียกัก	ว่า	เวียงอุทธิ	อังกฤษ	ว่า	ฟ้า
ไม่มี	เสมอ		อุคน	ว่า	ฝน
ยาหยิง	ว่า	ชนะศัตรู	เกน	ว่า	นาง
พันศุ	ว่า	รบกัน	คิปา	ว่า	ตก
อาแต่	ว่า	กฤษ	วาโมร	ว่า	คนรำ
ปะหมันฮาหี	ว่า	น้ำ	กระยาหงัน	ว่า	วิมาน
กะกิง	ว่า	พี	องค์ปะตารกาหตา	} ว่า	เดอะตา
ยาหี	ว่า	น้อง	อัญญาแหหวา		
มันจุเวศ	ว่า	โจร บ้า	คาตติ	ว่า	แก้วหูง
อะนะ, ตโนย	ว่า	ลูก	คิกาทอง	ว่า	เรือน แก้ว
ระศุ	ว่า	เจ้าเมือง	เมระ	ว่า	เงิน
อินันตุ	ว่า	น้อง เขย	ปะเตหรีนาอากง	} ว่า	ลูกหวดง หวดง
กัตาหัน	ว่า	มหาดเล็ก	วังดาหาปาดิ		
ปาปะอะหี	} ว่า	บิดา	กำมิงตะการ	ว่า	ตำหนัก
ตั้งคาคา			กำมิงจิตติ	ว่า	ตำหนักในสระ
มะคาหรี	ว่า	พระ อาทิตย	นัคหรี	} ว่า	เมือง
วียน	ว่า	ขัน ทิ	นัคหรา		
บุหตัน	ว่า	พระจันทร์	บายสุหรี	ว่า	สระน้ำ
กะหวตักตีกา	ว่า	ม้า ไซ้	กาญจหนา	ว่า	ทอง
อาบิคดาหรี	ว่า	นางฟ้า	กุหนุง	ว่า	ภูเขา
จมัน	ว่า	ขอ เฝ้า	อุธา	ว่า	เนื้อ

อนันตจักรภาค

๓๕

บุหร่ง	ว่า	นกยูง	ยิวา	ว่า	ดวง ชีวิตร
คาราไต	ว่า	คอกบัว	ประตง	ว่า	โจร
ปคาปา	ว่า	บวช	มวงมวงาหระ	ว่า	เที่ยว บ้า
กมะงวราตัก	ว่า	แมตงภู	ละบร	ว่า	ตะกต้อ
บิกูประมาหมา	ว่า	นักบวช	ยงเง็ด	ว่า	ย่องหน่อง
อายนัน	ว่า	ผู้ชายบวช	อูงหงัน	ว่า	ไล่ต้อย
ตั้งปติเหงะ	ว่า	ฤาษี			
แอหนัง	ว่า	ผู้หญิงบวช			วอ

คำ ขวา ซัก มาได้ พอแทรก ใช้ ใน คำ กอนกาพย์ โคลง เท่านั้น
 ค่อน นี้ ไป จะ ว่า ด้วย ราช ภาษา ราชาศัพท ที่ ใช้ สำหรับ ราช
 ตระกูล ราชภาษาที่ เรียกว่า ราชาศัพท สำหรับ ผู้ ซึ่ง จะ ทำ ราชการ
 จะ ได้ กราบ ทูล พระเจ้า อยู่ หัว สมมติ เรียกว่า ราชาศัพท เป็นแบบ
 แขน เขี้ยว อย่าง มี มา แต่ ก่อน ให้ ข้าราชการ ทั้ง ปวง เรียน รู้
 ตั้ง เกต จำ กำหนด ไว้ ให้ แน่นนอน อย่า ให้ พดั่ง พดาด ใน ที่ จะ กราบ ทูล
 พระกรุณา แต่ จะ แต่ง โคลง ฉันทกาพย์ กอน จะ ได้ ใช้ คำ ให้ สูง สัม
 ความ แต่ ราช ภาษา ราชาศัพท นั้น แบบ มี ดังนี้

พระเคี้ยว	}	ว่า	หัว	พระเม้าพี	ว่า	จก
พระเจ้า				พระจุจามะณี	ว่า	ปิ่น
พระเกษ	}	ว่า	นม	พระเวฐนะ	ว่า	ผ้า โปก
พระศก				พระภักตร์	ว่า	ดวง หน้า
พระเกษ				พระ นระตาด	ว่า	หน้า มาก

พระอุณาโลม	ว่า	ขน ที่หว่างคิ้ว	พระไศตร	ว่า	ช่องหู	
พระโขนง	}	ว่า คิ้ว	พระทาศิมิระ	ว่า	เครา	
พระภมู			พระมคฺ	ว่า	หนวด	
พระเนตร	}	ว่า ดวงตา	พระศอ	ว่า	คอ	
พระนัยนะ			พระรากขวัญ	ว่า	ไห้ปะรำ	
พระจักษุ			พระองษา	ว่า	บ่า	
พระนาสิก	}	ว่า จมูก		ว่า	ไหล่	
พระนาสา			พระองษกฎ	ว่า	จะงอย บ่า	
พระปราง	ว่า	แก้ม	พระพาหา	}	ว่า แขน	
พระอะดา	ว่า	ลิ้น	พระพาหุ			ว่า
พระมีพัก	ว่า	ไฝ	พระกรรบูร	ว่า	ศอก	
พระโอษฐ์	}	ว่า ปาก	แต่ศอกลงไปจนข้อมือว่าพระกร			
						ว่า
พระหฤ	ว่า	คาง	ข้อพระกร	}	ว่า	ข้อมือ
พระชีวหา	ว่า	คั้น	ข้อพระหัตถ์			
พระมุตชีวหา	}	ว่า คั้นคั้น	ฝ่าพระหัตถ์	ว่า	ฝ่ามือ	
			ว่า	คั้นไถ่	พระองคุลี	}
คั้น พระหฤ	ว่า	ขาตะไกร	นิ้วพระหัตถ์			
พระทนต์	ว่า	ฟัน	พระอังคุ	ว่า	หัวแม่มือ	
พระทาศะ	ว่า	เขี้ยว	พระคັນ	ว่า	นิ้วชี้	
พระกรรณ	ว่า	ไมหู	พระมขณิมา	ว่า	นิ้วกลาง	
			พระอนามิกา	ว่า	นิ้วนาง	

พระกนิษฐา	ว่า	นึ่งก้อย	พระบาท	ว่า	เท้า	
พระนระชา	ว่า	เล็บ	พระปราศณี	ว่า	ชน	
พระกัจฉะ	ว่า	รักแร้	พระมังสะ	}	ว่า	เนื้อ
พระอรุระ	}	ว่า	พระนางสา			
พระทรวง			ออก	พระโตมา	ว่า	ขน
พระถัน	}	ว่า	พระอัมฤ	ว่า	กระดูก	
พระค้ำ			นม	พระถั่ว	ว่า	ผิวหนัง
พระนารี	ว่า	สัดย	พระเซพี	ว่า	น้ำตาย	
พระอุทร	ว่า	ท้อง	พระเต็มพะ	ว่า	เลือด	
คังท้อง	ว่า	ทรงครรภ์	พระบุพโพ	ว่า	หนอง	
พระปฤษฎางค์	}	ว่า	พระโลหิต	ว่า	เลือด	
พระขนอง			หลัง	พระเสโท	ว่า	เหงื่อ
พระปรัก	ว่า	สี่ข้าง	ประจวร	ว่า	เจ็บ	
พระกฤษฏี	ว่า	เฮง	พระอาเจียน	ว่า	เหียน	
พระโสณิ	ว่า	ตะโพก	}	ว่า	รอก	
พระอรุ	ว่า	คันขา				
พระเพอ	ว่า	ขา	พระกาสะ	}	ว่า	ไอ
		คัก	พระกรรณะ			
พระชาณ	ว่า	เข้า	พระมีนาสะ	ว่า	ทรงจาม	
พระชงฆ์	ว่า	แข้ง	พระอุเทกะ	ว่า	ทรงเรอ	
พระโคปปะกะ	ว่า	ข้อเท้า	พระชิปะสัทโท	ว่า	ทรงกระแอม	
		ตาตุ่ม	องค์ที่ถัม	ว่า	พระคุษหทาน	

พระอินทร์	ว่า	ลูกคนตะ	พระแสงศักดิ์	ว่า	แหวน				
พระภุชญา	ว่า	ผ้าห่ม	ฉลองไตร	}	ว่า	ไม้เกาหลัง			
ทรงสพัก	ว่า	ผ้าห่ม	นารายณ์หัตถ์						
ศกุนประชม	ว่า	หมั่นนอน	ฉลองพระเนตร์	ว่า	แว่นตา				
ฉลองพระองค์	}	ว่า	เสื้อทรง	}	ว่า	ช้อน			
พระกัญจุกะ							}	ว่า	ช้อม
รัตพระองค์									
ฉลองพระบาท	ว่า	เกือก	ทองพระบาท	ว่า	กำไลเท้า				
เจ้าตำกรม	ว่า	รองพระบาท	ทองพระกร	ว่า	กำไลมือ				
โกไลยะพัตร์	ว่า	ผ้าไหม	พระอำมร	ว่า	แหวน				
กัปปาสักพัตร์	ว่า	ผ้าด้าย	พระราชตัญจกร	ว่า	ตราหวดง				
อุทุมพรพัตร์	ว่า	ผ้าไหมเนื้อ	}	ว่า	ไม้เท้า				
รัตกำพด	ว่า	ผ้าแดง				ไม้ว่า			
สุดแต่เรียกกัน	พด	เป็น	พระวงรี	}	ว่า	แปด			
ต้น แด		ด้าน	พระยี่						
พระวิสุตร์	ว่า	มุ้ง	ทรงพระลำอาน	}	ว่า	ทาแป้ง			
พระสุตร์	ว่า	ม่าน	ทรงพระตุ๋น				ทากระแจะ		
พระด้อม	ว่า	หีบหมาก	ทรงเครื่อง	ว่า	แต่งตัว				
พระมั่งสี	ว่า	จอทหมาก	}	ว่า	กระຈก				
พระแสงกรรบิ	ว่า	มิดหมาก				พระต่างเงินยด			
พระแสงปะนาค	ว่า	ตะไกร	พระต่างวงเดือน	}	ว่า	หวี			

บรรทม	}	จำ นอน	เสด็จ	จำ ไป	
เข้าที่			ประกาศ	จำ เทียบเด่น	
พระตำอาว	}	จำ เครื่องหอม	พระไวยะกา	จำ บุกวด	
พระสุกนธ์				จำ คาทวด	
ทรง พระ กระจ่างนาน		จำ สระम्म	พระเปตตามไหยก	จำ ย่า	
ตรงหน้า		ใน วัน สิริยุปราดา			
จันทร์อุปราคา		แต่ วัน มหา	พระไวยก	จำ บุกวด	
สังกรานต์ แดสังกรานต์ เดือน			พระไวยถิ	จำ ยาย	
เรียก จำตรงหน้ามูรธาภิเศก			พระไวยกา	จำ ย่า	
ทรงพระสุบิน		จำ ฉับ	พระมาตุละ	จำ สูง	
ชั้นพระสุวารศ		จำ น้ำเสวย	พระมาตุฉานี	จำ น้ำ	
พระสุวารศ		จำ น้ำเสวย	พระมาตุฉนา	จำ น้ำ	
พระสุวารศชา		จำ น้ำชา	พระเชฐา	จำ พี้	
พระสุพรรณศรี		จำ กระโถนเล็ก	พระอนุชา	}	
พระสุพรรณราช		จำ กระโถนใหญ่	พระกนิฐา		จำ น้อย
พระคะพาบ		จำ หม้อน้ำ	พระกนิฐกนิ	จำ น้อยหญิง	
พระสุพรรณภาณี	}	ได้กับเข้า โต๊ะ ของกิน	พระภาดา	จำ น้อย	
พระเชนย				พระราชโอรศ	}
พระฉน		จำ หมอนหนุน	พระราชบุตร	จำ ลูกชาย	
		จำ หมอนอิง	พระราชกุมาร		

พระราชธิดา }
 พระราชบุตร } ว่าถูกหญิง
 พระราชกุมารี }

พระเจ้าอุกยาเธอ คำกล่าว
 พระนาค ว่าหลาน คือ
 ลูกของลูก

พระภาคินัย ว่าหลาน

คือ บุตรของ }
 พี่ชาย }
 น้องชาย }
 พี่หญิง }
 น้องหญิง }

พระสัสสุระ ว่าพ่อผัว

พระสัสสุ ว่าแม่เมีย

ชามาดา ว่าลูกเขย

พระสุนิสำ }
 พระสุนหา } ว่าสโภ

ทรงพระคำรืห์ ว่าคิด

ทรงพระวาชินิพนธ์ ว่าคิด หนังสือ

บทกลอน }
 พระบทน์ } ว่าเตียง
 พระยัญ } ว่ากินอน

ทอดทิ้ง ว่าไปเครื่องดาศ

พระเต้า }
 พระสุวรรณภิงคาร } ว่าคนโท

ฉลองพระหัตถ์ปรุ่งพระสุคนธ์

พวยคักพระสุคนธ์ ซ้อนคัก

น้ำพระสุคนธ์ ว่ากะบวย

เป็นผีว่า ประชวร พระยอต

เป็นลม ว่าประชวร พระ }
 วาโย }
 วาตา }

กัญชาทุเลา ว่าเสวยพระ

โอสถประจ

ลงพระบังคตหนัก ว่าอุจจาระ

ลงพระบังคนเบา ว่ามีสำระ

ดังมือ ว่าชำระ พระหัตถ์

ดังเท้า ว่าชำระ พระบาท

ประชวรพระโสทะ ว่าบวม

ทุกวันนี้ ใช้ โสทะ ว่าบวม

จะเรียกให้ถูกจริงนั้นว่า

พระโสทะ

เขากิน }
 ของกิน } ว่า กระจายเสวย
 ใต้อันน }

โสภานันต์ ว่าเครื่อง

อนึ่ง ของ สิ่ง ไต ที่ จะต้องกราบทูล พระกรุณา แม้น เป็น คำหยาบ

คำชวน ห้ามมิ ให้ กราบทูล ดังคำ เรียก ว่า ผักบุ้ง
 แต แมว } หมา } ชู เขี้ยว
 นกกา }

เป็น ต้น อย่างนี้ อย่าง กราบ บังคม ทูล ถ้า จะต้อง กราบทูล ให้ ผ่อนผัน
 ทูล ไป อย่าง อื่น แต่ พอ เข้า พระไทย เหมือน หนึ่ง

ผักบุ้ง	ให้ ว่า ผัก ทอดยอด	ปลาไหล	ว่า ปลายาว
ผักตบ	ให้ ว่า ผักสามหาว	ปลาร้า	ว่า ปลามัจฉะ
ดอกสติ	ให้ ว่า ดอกขจร	ลูก หัวถึง	ว่า ผลศิษะวานอน
ดอกสันชู	ให้ ว่า ดอกสันถนดิน	เต่า	ว่า จิตรจุต
ดอกยี่หุบ	ให้ ว่า ดอก มณฑา	ต้นชุกา	ว่า ต้นมุดกา
ชาว		ลูกชุกา	ว่า ผลมุดกา
ผลแตงโม	ว่า ผลสติ	ดอกทองกวาว	ว่า ดอกปรีภักชาติ
ลูกตะดิงปลิง	ว่า ผลมุดมิ่ง	ดอกช้เหล็ก	ว่า ดอกมุดเหล็ก
ลูกขี้หนู	ว่า ผลนาง นุ่น	ต้น ฟงค้อ	ว่า ต้นหนามรอบตัว
กล้วยุกุ	ว่า กล้วยต้น	ผักทอง	ว่า ผักเหล็ก
มะเขือก่าพะ	ว่า มะเขือเผา	ดอกผักทอง	ว่า ดอกผักเหล็ก
ถั่วงอก	ว่า ถั่วพะ	ต้น คำแย	ว่า ต้นนอกขุน
เห็ดโคน	ว่า เห็ดปลวก	ดอก ต้นทม	ว่า แต่ ต้นทม
ปลาช่อน	ว่า ปลาแห้งสด	เถาหมามู๊	ว่าแต่ เถามู๊
ปลาสติ	ว่า ปลาใบไม้	ผักปอด	ว่า ผัก บับผาสะ

ผักปลาด	ว่า ผักไม้	ซีเจ็ง	ว่า นางเจ็ง
ผักอีวัน	ว่า ผักนางวัน	หัวกระบือ	ว่า คีษะกระบือ
ปลาดั้นหมา	ว่า ปลาดั้นสุนัข	หัวดำโพง	ว่า คีษะดำโพง
ปล่อย ปลิง	ว่า ปล่อยชดตุก	บ้าน ชีหน	ว่า บ้านชีโพ้น
คัน ตุคหมู	ว่า คัน สุกกร	บางฮออิน	ว่า บาง นางอิน
คันตุคหมา	ว่า คันสุนัข	ใหม่ ว่า บางปะอิน	
กัด้วยไซ้	ว่า กัด้วยเป็ดือก	บางอีร้า	ว่า บาง นางร้า
บาง แก่ใหม่ จากด้วย	พระ	ถ้าอี	ว่า นางทุกแห่ง
	กระ	ถ้าหัว	ว่า คีษะ ทุกแห่ง
ผัก กระเจด	ว่า ผัก รูนอน	จิว	ให้ว่า โค
เป้น ชีเรือน	ว่า เป้น ไรคเรือน	ควาย	ให้ว่า กระบือ
ไซ้ไก่	ว่า ฟองไก่	หมา	ให้ว่า สุนัข
สารพัดไซ้	ว่า ฟอง	ถ้า ช้าง, ม้า โค, กระบือ,	
ตุกไม้ ทุกอย่าง	ว่า ผด	แมว, สุนัข นกกา, เป้นคัน	
ของ ตากแดด	ว่า ผ้งแดด	ซีเยี้ยว ให้ว่า ถ่ายมูล หนักเบา	

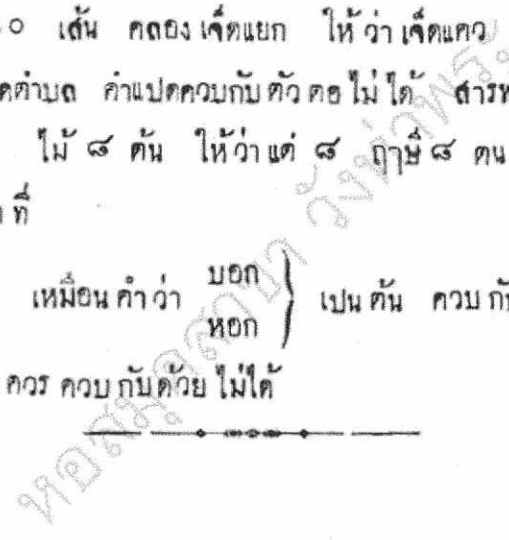
หนึ่ง ให้รู้ ประหยัด คำ ที่ จะ กราบทุก ด้วย ช้าง } อย่า ทูลว่าตัว
 ช้างหนึ่ง สองช้าง ญาว่า ช้าง เชือกหนึ่ง สองเชือก ก็ ได้ ม้า หนึ่ง
 สองม้า ฯลฯ ช้าง ดี คย ให้ ทูลว่า ช้างนกรกร ช้าง แม่ แปรก

ให้ว่า แม่หนัก ชาย พาหญิง ไป บอกแขก กัน ทำซ้ำเรา ให้ ว่า
โทรมหญิง หญิง มี บุตร ใน ท้อง ให้ ว่า หญิง มี ครรภ์ ถ้า หญิง
งามดี ออกตูก ให้ ว่า คดอด บุตร ที่ สูงสุด ให้ ว่า ประสูติ หมอ
คำแย ให้ ว่า แพทย์ผู้ครรภ์

อนึ่ง ให้ ระวัง คำ ผวน กดับ เป็น คำ อยาม มี อยู่ หลาย คำ เจ็ดกับ
ด้วยขอ ควบ กัน ไม่ได้ เจ็ด อย่าง ให้ ว่า เจ็ด ประการ เจ็ด โยชน์
ให้ ว่า ๒๘๘๐ เส้น คดอง เจ็ดแยก ให้ ว่า เจ็ด แคว ทาง เจ็ดแยก
ให้ ว่า ทาง เจ็ดตำบล คำ แปล ควบ กับ ตัว คอ ไม่ได้ สี่ พัก สัก ๘ ตัว
ให้ ว่า ๕ คู่ ไม้ ๘ ต้น ให้ ว่า แต่ ๘ ฤๅษี ๘ คน ให้ ว่า ฤๅษี
๘ รูป คำ ที่

มีสระ ออก เหมือน คำว่า บอก } เป็น ต้น ควบ กับ ตัว กอ }
หอก } ทอ }

ไม่ได้ คำว่า ควร ควบ กับ ด้วย ไม่ได้

อัสสะ	อัสว	ว่า ม้า
อัสสริยะ	อัสจรวรย์	,, กรรม ควร หยิมมือ
อัสสะกะ	อัสชฎก	,, หมวก ๘, ประชุมของ ๘ อย่าง
อัสสะมะ	อัสกรรม	,, ทำ ที่ ไม่ เสมอ ให้ ราม เสมอ
อัสสะ	อัสรคนี	,, ไฟ
อัสสะ	อัสว, อัสวค	ยอด, เด็ด
อัสสะ	อัสมฤตย์	,, ชนมอัน ไม่ตาย คือ นิพพาน
อัสสะ	อัสสพิศม์	,, สัตว์ มี พิศม์ รวบรวม ตาม
อัสสะ	อัสสพิศม์	,, สัตว์ มี พิศม์ ใน เรือ
อัสสะ	อัสสักร	,, นางฟ้า
อัสสะ	อัสสักร	,, สัตว์ นมมือ, นมมือ
อัสสะ	อัสสณพ	,, ห้วงน้ำ
อัสสะ	อัสสม	,, ที่ แปร
อัสสะ	อัสสขร	,, ศิว หนึ่งสี่
อัสสะ	อัสสะวานิก	,, หมู่ อัน ตั้ง คือ ม้า
อัสสะ	อัสสะฐาน	,, การ คึงใจ
อัสสะ	อัสสะไชยคร	,, ยิง ด้วย ๘

อนันตวิภาค

๕๕

อนันตมณีน	อนันตมณีน	ว่า	แก้ว หาค่า มิได้
อัฐังคะ	อัฐังคะ	,,	ถึง ที่ตั้ง อยู่ไม่ได้ คือดวง อาทิตยต์กไป
อักษ	อักษ	,,	แก้ว ตา
อักษ	อักษ	,,	หมี
อัมรินทร์	อัมรินทร์	,,	แปนใหญ่ กว่า เทวดา
อมิตค	อมิตค	,,	ไซ้ มิตค คือ สัตว์

อามี อยู่ ๕

อาสข	อาสข	ว่า	เดือน ๑๑
อาวัณ	อาวัณ	,,	เผ้า, วัณษา
อาถรรพ์	อาถรรพ์		
อาทิจ	อาทิจ		

อิมี่ อยู่ ๑๐

อิตถ	อิตถ	ว่า	ผู้ หญิง
อิสสระ	อิสสระ	,,	ความเป็นใหญ่ } คือ สมนัตติ การของคนใหญ่
อิฉา	อิฉา	,,	แสวงหา โทษ
อิฐ	อิฐ	,,	ของที่เขาแสวงหา, ของพึงใจ
อิสสระ	อิสสระ	,,	นาย ชมังฆู

อนท	อินทร	ว่า เป็น ไทญ์
อิทธิ	ฤทธิ	,, ทำให้สำเร็จ
อิธิ	ฤทธิ	,, ผู้แสดง
อิสสระ	อิสสระ	,, เป็น ไทญ์
อิสสระยาธิปติ	อิสสระยาธิปติ	,, เป็นอธิบดีด้วยความเป็นใหญ่

อุ มี อยู่ ๔

อุสุ	อุสุ	,, ว่า ตรง
อุปถัมภ	อุปถัมภ	,, อุปถัมภ์, คำชู
อุณหิส	อุณหิส	,, อุณหภูมิ, กรอบหน้า, มกุฎ
อุตุ	อุตุ	
อุกฤษ	อุกฤษ	,, ยิง, ตั้ง อยู่ เมื่อตั้ง
อุณท	อุณท	,, ร้อน
อุสกะ	อุสกะ, ปุสกะ	,, โคผู้
อุสมะ	อุสมะ	,, อบอวย
อุษานะ	อุษานะ	,, ส่วน แขนง ขึ้น ตู แล้ว จึง ไป

โ มี อยู่ ๕

โอรุ	โอรุ	ว่า ปาก
โอฟัวระ	โอฟัวระ, โอฟัว	,, ยิง, ออวย

โอรส:	เอวรัส	ว่า	เกิดแต่อก คือบุตร
โอรสา:	อวสาน	,,	ที่สุด, ที่จบ ดง
โอรส:	อศคาร	,,	ช่องเบรที่ ดง

กะ มีอยู่ ๒๖

กตาทินหาระ	กตาทินหาร	ว่า	ผู้มีกตได้สร้างไว้
กัณห์	กฤษณ	,,	ดำ
กะสกะ	กฤษก	,,	คนใด คือ ชาวนา
กสิกัมม	กสิกรรม	,,	กิจต้องทำ คือ การไถ
กตिका	กตिका	,,	สัญญาเกิดขึ้น ด้วยการ ทำ
กิตติ	เกียรติ	,,	หักทลาย, สรรเสริญ
กัสะ	กฤษ	,,	ผสม
กัณฐ	กัณฐ	,,	คอ
กัปปะกะ	กัปปก	,,	ช่างตัดผม
กัปป	กัปป	,,	กำหนด, ควร สำเร็จ
กัณญา	กัณยา	,,	นาง
กัปปณะ	กัปปณก	,,	คนควรกรุณา คือคนกำพร้า
กัถัปะ	กัถัปะ	,,	เชื้อสายแห่ง กัถัปะ คือ แต้ แถโคตร
กัฏฐ	กัฏฐ		เต๋อ

กาละ	กวรรษะ	ว่า	ไอ
กาฐ	กาษฐ	,,	ไม้, พน
กัทถะ	กรกฏ	,,	บุ เป็น ชื่อ ราษี
กคัง	กฤคัม	,,	ทำ แถ้ว
กคัญชัตถ์	กฤคานชัตถ์	,,	กระพุ่มมือ, ประนมมือ, ไหว้
กคฺชนะ	กาคฺชนะ	,,	หน้า กรุณา
กโปตะ	ก่าโปก	,,	กะพุง แก้ม
กัปฺปรุกฺกะ	กัปฺปรุกฺกะ	,,	คั้นไม้ เป็น ที่ สำเร็จ
เกลาละ	โกร ลาค		
เกสละสีหะ	โกร สรรราชสีห์		
เกวละ	โกวัด	ว่า	สิ้น เริง, ถ้วน
โกระ	โกรช		

ระ มี อยู่ ๑๑

ชยฺย	โกษย	ว่า	เสื่อม, ไป สิ้นไป
ชคฺคิย	กระษัตริย์	,,	ผู้เป็นใหญ่ในเขตรแดนคือ พระเจ้าแผ่นดิน
ชณะ	กษณะ	,,	ครึ่ง, เมื่อ
ชนฺชะ	ชกนช	,,	ทอง, กาย, ตัว
ชคฺค	ชรรค	,,	ตาบ, พระชรรค์
เชตค	เกษคร	,,	ไร่นา, เขตแดน

ขระ	กาขร	ว่า สัตว์ ถัด ขง คือ กระบือ
ขีว	เกษียร	,, น้ำ นม, คือ เกษียร สุ่มท
ขัณระ	เกษียณ	,, สั้นไป
ขมา	กษะมา	,, ขัด ถัด
เขมะ	เกษม	,, สั้น เกย

คำ สอน สรรเพชญ์ ไท	แดง บัน ทุด แช
นาม สัมปรัศธรรม	เจ็ด ถ้วน
มีคุณ นับ อนันต์	อเนก เถก มณี นอ
โดย เกศ ตรีสัง ถ้วน	เลิศ เจ้า ควร กนอม

สัมปรัศธรรม ๗ คือ

ธัมมัญญ	๑	ว่า รู้จัก เหตุ เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ผล			
อัตถัญญ	๑	,, รู้จัก ผล อัน เกิด แต่ เหตุ			
อัตถัญญ	๑	,, รู้จัก ตัว ของ ตัว			
มัตถัญญ	๑	,, รู้จัก ปริมาณ			
กาสัญญ	๑	,, รู้จัก กาล คือ <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>คราว</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>เวลา</td> </tr> </table>	คราว	}	เวลา
คราว	}				
เวลา					
ปริสัจญ	๑	,, รู้จัก บริษัท คือ พวก แด ชาตี			
บุคคลัญญ	๑	,, รู้จัก บุคคล			

กะ มี อยู่ ๘

กหฺรัฐ	กฤหฺรัฐ	ว่า	ผู้ อยู่ เรือน
เคหะ	กฤหะ	„	เรือน
คะ	เคระหะ	„	บาป เคะระหว่า คือเอาสิ่งที่ ชั่ว, คือเอา
คาอุตะ	คาอุยฺตะ	„	ร้อย เส้น
คะปติ	คะปติ	„	ผู้ เป็นใหญ่ ใน เรือน
การวะ	การพ	„	ทำให้ เป็น ที่ ของหนักในใจ
คาหะ	การา	„	จับ, ถือ
คัมภ	การรภ	„	ห้อง, ท้อง, กุ้ง
ขญา	ขญา	ว่า	หม้อ, เบรียง

จะ มี อยู่ ๕

จวีระ	เจียร, จำเนียร	ว่า	นาน
จตุปะถะ	จตุษบถ	„	ทาง ดี แจง
จักกวัตติ	จักรพรรติ	„	ผู้ ใช้จักรให้ เป็นไป
จตุถัมภ	จตุถัมภ	„	สี่ เสา, สี่ หัก
จันท	จันทร	„	ดวง จันทร์

ละ มี อยู่ ๘

ฉัฐ	คัมภี	ว่า	หก สิบ
ถระ	ศพ	,,	ทราภณ
ถะ	ศะตะ	,,	หก
ถักติ	ศักติ	,,	ร่วม

ระ มี อยู่ ๘

ฐัระ	ฐัพ	ว่า	ความเป็น อยู่
ฐณหนักจะ	ฐณหนักษ์	,,	หนัก สว่าง คือ ข้าง ขึ้น
ฐิมหะ	ฐิมหะ	,,	กต อักม
ฐติ	โชติ	,,	รุ่ง เรือง
ฐธา	เจษฐา	,,	เป็นใหญ่ กว่า คือ พี่

คะ มี อยู่ ๑๖

คัณหา	จวฤษณา	ว่า	ความ ปราถนา, ใจ ดัน รน
กฐิ	คุษฎิ	,,	ยินดี
คุณท์	คุษณิ	,,	นิ่ง
คุระ	ครุศ	,,	ยินดี, มั่น เถิง
คิตถ	เคียรถ	,,	ท่า
คิระ	เคียร	,,	ฝั่ง
คิ	เต, ไทร	,,	ด้าม

๕๒

อนันตวิภาค

คิยังสะ	ไตร ยางษ์	ว่า	สาม ส่วน
คิยังค	ไตร ยางค์	,,	องค์ สาม
คิวิระ	ไตร พิธ	,,	สาม อย่าง
คินณ	คฤณ	,,	หม้า
คสะกระ	คัสกร	,,	ทำให้ สดุ้ง คือ คัสกรู
เตรส	ไตร รศ	,,	สิบ สาม
คิวิทัน	ไตร รัตน	,,	แก้ว สาม ประการ
คฤตากา	คระตากา	,,	มี อากาจรตจตรา ซึ่ง
คิวิจฉานะ	เคียรฉาน	,,	สัตว์ ไปโดย ขวาง

ละมัยอยู่ ๑๑

กณะ	สถ	ว่า	บก
กณะ	สถน	,,	นม
ฐานะ	สถาน	,,	ที่ ตั้ง
กาวระ	สถาพร	,,	ตั้ง มั่น
ฐานะ	สถานา	,,	ตั้ง, สว่าง
ฐิตะ	สถิตย	,,	ตั้ง อยู่
ถิ	สถรี	,,	ผู้ หญิง
ถึระ	เสถียร	,,	มั่น
กณะ	สถูป	,,	ของ เปน คอม

ฤๅติ	ตฤๅติ	ว่า	ชมเชย, สรรเสริญ
ถัมภ	ตถัมภ	..	เต่า, คีอ

ทะ มื้อย ๑๖

ทิวะ	ทิวะ, ทฤวะ, เทียววะ	ว่า	ยาว
โทสถ์ ชัยะ	โทษโทษย	ว่า	สั้น โทษ
ทัพพะ	ทัพย์	..	ของ สงวน
ทิพพะ	ทิพย์	ของ	ทิวะ
ทุดณะ	ทุษย	..	ผ้า
ทัตถณะ	ทฤษณะ	..	เห็น, ๓
ทิวฐิ	ทฤษฐิ	..	๓, เห็น
ทิตถ์ติ	ทฤษติ	..	เห็น, ๓
เทตต	แทตย	..	ยักษ์, ฝั
ทุชณะ	ทรชน	..	คนชั่ว, คน ร้าย
ทุชชาติ	ทรชาติ	..	ชาติ คำ
ทูปณะ	ทรพต	..	กำลังน้อย
ทุดักขณะ	ทรตักขณ	..	ตักขณ ชั่ว
ทุยณะ	ทรยศ	..	ยศ คำ
ทิวิศะ	ทรพิศม์	..	พิศม์ ร้าย
ทุมิกชะ	ทรมิกษ	..	เข้าแพง

ระมีอยู่ ๘

อุษะ	ชวิช	ว่า ชง
จงดี	ชวงดี	,, กำจัด
ทาศิ	ราชศรี	,, แผ่นดิน ทรงสัตว์ไว้, โดกษ
รัมม	ธรรม	,, เป็น ของ ทรงสภาพไว้

ระมีอยู่ ๑๘

นิปาด, นรปาด	นฤบาท	ว่า ผู้เดียว รักษาคน
นาคะ	นารก	,, ทิ้ง เบื้อง ไทย
นิมมตะ	นฤมต	,, ไม่มีมตทิน
นิจจ	นิตย	,, เป็น นิตย ไม่ ชาติ
นินนาคะ	นฤนาท	,, บันญา
นัทชัคค	นัทชัตถ	,, ถูกข
นิปผลตะ	นิษผล	,, ไม่มีผล
นิพพานะ	นฤพาน	,, ตั้บเกิด
นมัตถุ	นมัตถุ	,, ความ นอบ น้อม จึงมี
นิตุบปตะ	นิตุศมต	,, ดอกบัวเขียว
นิโรคะ	นฤโรค	,, ไม่มี โรค
นิโสคะ	นฤโสทรก	,, ไม่มีโสทรก
นวิ	นวิ	,, นาง พื่อน

นิทุกข	นฤทุกข์	ว่า	ไม่มีทุกข์
นิพภยะ	นฤภโย	..	ไม่มีภัย
นิมิตต	นฤมิตร	..	แปดงสร้าง
นิระเทศ	เนียรเทศ	..	ให้ ออกจาก ที่ อยู่ ก็ อ ธิ บ ใต้
นระ	นฤ	..	คน

ปะมีอยู่ ๕๐

ปญญ	บุญ	..	เครื่องชำระ สิ้นทาน
ปัญหา	ปฤษณา	..	คำถาม
ปัญหิ	ปราชณี	..	ชั้น เท้า
ปวัตติ	ประพฤติ	..	เป็น ไป
ปัญญ	ปราชญ์	..	ผู้มีปัญญา
ปัพพะ	บรรพช	..	ภรรยา
ปัทนิต	ปัทนิตย	..	ผู้ปราชญ์, เดิน ด้วยปัญญา เครื่องเดิน
ปุกกะระ	บุทกถ	..	ผู้ไป ใน กำเนิด
ปฐุติ	ประตุติ	..	ไหล ไป
ปฐุส	บุษย	..	ขาว, พดอยขาว, เตือน ญี่
ปฐุระ	ประเสริฐ	..	อันเขา สรรเสริญ แล้ว
ปฐุภะ	บุษบก	..	มี ยอด ดัง ดอกไม้
ปัพพะ	บวช, สนวน	..	เว้น ทัว ใน เบญจกาม

๕๖

อนันตวิภาค

บันณะ	บรรณ	จำ หนังสือ, ใบไม้
บุพพะ	บุรพะ, บรรพะ	,, ก่อน, ข้อ, บด้อง, กำหนด
บัตถ	บาตร	,, เป็น ของ ตกตง, เป็นของถึง ส่วน แถ้ว
ปรกคิ	ปรกคิ, ปฤคคิ	,, คงเดิม
ปัจฉิมะ	ประจิม	,, ข้างหลัง, ทิศ ควัน ตก
ปัจจุสส	ปรักขุสส, ประจาศ	,, เวลา กำจัด มีข คือ ไก่ รุ่ง
เปมะ	เปรม	,, รัก
ปิตี	ปรีตี	,, ยิ้มใจ
ปิตวี	ปรักวี	,, แผ่น ดิน
โปกขรณ	โฆษขรณ	,, สระบัว
ปริกขาระ	ปริษการ	,, เครื่อง ใช้ สรอบ
บุปผา	บุษยา	,, ดอกไม้
ปัจเจกะ	ปรกเขก	,, อนึ่ง ต่างหาก คือ แผ่นกหนึ่ง
ปิตานิกะ	บรรคานิก	,, หมู อัน ดังคือ พด เตินเท้า
ปคิฐะ	ประคิฐ	,, ตั้งอยู่, ตั้งไว้จำเพาะ
ปฏากะ	บรรฎาก	,, แผ่นผ้า, ชงผ้า
บริสัซช	บริสัซช	,, คน แวด ถ้อม
ปฐมะ	ปฐรม	,, ที่ แรก
ปคิจฉินน	ปคคัยน	,, กำบัง

ปล้าทะ	ประล้าท	ว่า	เดือน ไล่
ปมาทะ	ประมาท	,,	เมา ทัว คือ เมลลอ สติ
ปนมะ	ประนม	,,	นอบ น้อม
ปนทะ	ประนต	,,	นอบ น้อม
ปณามะ	ประนาม	,,	นอบน้อม แล ขับ ไล่
ปาล้าทะ	ปราล้าท	,,	เรือน ชัน
ปัจจุบันนะ	ปรคยุบัน	,,	เกิด จำเกาะหน้า
ปราณะ	ปราณ	,,	ชีวิตร์, ประปราณ คือ คืออก
ปล้านะ	ปราล้าน	,,	หัน
ปราทุทะ	ปราทุท	,,	รอง เท้า
ปราโมชชะ	ปราโมชช	,,	บันเทิงใจ
ปิตติ อภิ รัมมะ	ปิตติ อภิ รัมม	,,	อิมใจ, แล ยินดี ยิ่งนัก
บริบูรณ์ณะ	บริบูรณ์	,,	เต็ม รอบ
ปุราณ	โบราณ, เภาราณ	,,	เก่าก่อน
ปฐวี	ปฤษวี	,,	หลัง
ปัจจามิตตะ	ปัจจามิตระ, ปัตถยามิตระ	,,	ศักร
ปฐวี ยังคะ	ปฤษวังก์	,,	หลัง, เบนอวยวะ ส่วน ๑
ปัจจักชะ	ปรักยักษ	,,	แจ้งชัด

พระมีอยู่ ๒

ผิดสั	สัค	ว่า ถูกต้อง
ผิดสัค	สัค	.. ชื่อ มารดา พระเวศ สันดร

พระ มีอยู่ ๓

พรหมจริย	พรหมจรรย์	ว่า ประพฤติคุณพรหม, ประพฤติ ประเสริฐ
พหูตะ	พหูต	.. มาก
พหุขม	พหุขมระ, พยรรพ,	เสื่อ โควง

พระ มีอยู่ ๕

ภวัคค	ภวัคระ ภวัคค	ว่า ยอด โดง
ภุชิสั	ภุชิสั	.. ผู้บริโภคด้วยตน เปนไทย พันทาม
ภิมะ	ภิมะ	.. ให้เกิด ความ กตวั ค้อยักษ์
ภริยา	ภรรยา	.. หญิง ที่ ต้อง เติง ค้อยักษ์

พระ มีอยู่ ๒๐

มุกทาภิสั	มุกทาภิสั	ว่า รด คัษะ ด้วย คำงาป งาบาต
มิจดา	มฤดา	.. ผิด
มนุสั	มนุชย	.. สัควั เหตุ แล ไซ้เหตุ แล ใจสูง
มึคก	มฤค	.. เนื้อ, ตม้ง, กวางทราย, เปนต้น

มหาภิกขมณะ	มหาภิเนษกรม	ว่า	ความ ออกจำเพาะ เพื่อ ^{คุณ} ใหญ่
มัจฉิมะ	มัจยม	,,	ท่าม กตาง
มุดา	มารษา	,,	ท่าเท็จ
มहुตังวะ	มหรตัพ	,,	ความที่ได้ ยืนขึ้นคือการเดินว่า
มัจจุ	มฤคยู	,,	ความตาย
มัจฉา	มัจฉา	,,	ปลา
มหัคฆภินทา	มหรรมภินท์	,,	ของ มี ค่ามาก
มธุ	มธุ	,,	หวาน ตังน้ำผึ้ง
มหัพผละ	มหรผล	,,	มีผล ใหญ่
มัจค	มรรคา	,,	ทาง
มิกินท	มิกินทร	,,	สัตว์ เป็น ใหญ่ กว่า คือ ราชสีห์
มุตธา	มุตธา	,,	ศิษะ
มณจิริระ	มณเจ็ชร	,,	เรือน หดวง
เมคคิ	ไมตรี	,,	ความ รักกัน
มิตต	มิตร	,,	เพื่อน
มหัตถณะ	มหรรณพ	,,	ห้วง น้ำ ใหญ่

ยะ มีอยู่ ๒

ยุกติ	ยุกติ	ว่า	ชอบ, ควร
ยัจริ	ยัจริ	,,	ไม้เท้า

รติ	ฤดี	ว่า ยินดี
รติ	ราชตรี	,, คตาง คิน
รุกช	พฤกษ์	,, คัน ไม้
รฐา	รัชฎา	,, แคว้น แคว้น
รตัส	หริษา	,, ดิน
รทระ	รากษษ, รากโษษ	,, ยักษ์, ผู้
ราชัสระ	ราชัสวรย	,, ดมมัตติ ของ ในหลวง
รวี	ราไฟ	,, ดวงอาทิตย์
รวี	ราชอร	,, ผู้ อยู่ในแคว้น แคว้น
ระมะ	ระมย	,, เป็น ที่ ยินดี

ระ มี อยู่ ๒๐

ฤทช	ฤทช, ฤบระ	ว่า คนโตภ, นายพราน
ฤทช	ฤทช, ฤบระ	,, ใต้

ระ มี อยู่ ๒๕

วฐี	วฤษตี	ว่า ฝน
เวทะ	เวทช	,, วิชา, ของ จำ ค้อง ฐี
วิตัส	พิศมะ	,, ผิด ดำ แถง ร้าย
วิตัส	พรธษา	,, ฝน, ไม้

วิทักษะ	พิทักษ์	จำ	ดู, เห็นโดยวิเศษ, รักษา
วิวัชระ	พิพากษา	,,	กล่าวโดยวิเศษ, กล่าวคัดค้าน
วิเสชชะ	วิเสท	,,	พ้อ ครวญ, แต้ง, ทำ
วิคค	พรวก	,,	พอก, หมู
วุกตมา	พฤตมา	,,	ผู้เฒ่า, เจริญ
วิคค	พรวก	,,	ของ ควร เป็น ไป
เวสสันตโร	แพศยันต	,,	ผู้เกิด ใน ระหว่าง ค่ำ ขาย
วิตถาร	พิสดาร	,,	กว้าง ขวาง
วิคคกะ	พิคกร	,,	ตฤก
เวมุตต	ไพมุตย์	,,	เต็ม ที่
วิมหะชะ	พิศมัย, พิศวง	,,	เคลือบ แกล้ง
วิสสาณะ	พิศวาส	,,	กั้น เคย
วิณหุ	พิษณ	,,	นารายณ์
วิคค	พิคค	,,	สิ่ง ของ
พิสาดะ	ไพศาด	,,	กว้าง ขวาง
วิสาดชะ	ไพศาธ	,,	เคื่อน หก
วณพิก	วรณพิก	,,	พรรณา แล้ว จึง ขอ
วิจฉิกะ	พิจกร	,,	แมด บ่อง เป็น ชื่อ ราษี
วินิศฉัย	พินิศัย	,,	คัด ตื่น
เวหุริย	ไพหุริย	,,	เป็น ชื่อ แก้ว
เวรี	ไพรี	,,	ผู้ผูก เวร

สัตถา	ศาตธา	ว่า ครูสอน ครูต้น บัญญัติ ตันตัทธิ
สัตถ์	ศิมย์	.. ผู้ศึกษา
สังฆาระ	ศิงฆา	.. เครื่อง ประดับ ยศ
สีปโป	สีโป	.. ของ จำ ต้อง รู้
สุนฺญ	สุนย์	.. ว่าง, เบต่า
สังกท	สังกัท	.. เสียง
เสตระ	เสตธา	.. ชาว
สังก	สังก	.. เป็น ที่ ยินดี เต็ม
สังมิ	สังมิ	.. เจ้า, เจ้า ของ, ผู้
สังค	สังค	.. ผู้ ซึ่ง อยู่ใน กำเนิด
เสวะ	เสพย์	.. กิน, คบหา ทำเมถุน
สังจ	สังจ	.. ความจริง
สังพัณฺณ	สังพัณ	.. ผู้ รู้ ตั้ง ทั้ง ปวง
สังคะ	สังคะ	.. รวบรวม, ถือเอา
เสฐี	เสฐี	.. ผู้ มี ของ ประเสริฐ คือ ทวีป
สังภ	สังภ	.. พร้อม เพรียง
สังปนฺน	สังปน	.. เต็ม พร้อม
สังวัจฺจ	สังพัค	.. การ ทำ ทุก มี, บิ

ตั้งธา	ศรัธา	ว่า เต็มใส่ คือ ความเชื่อ
ตั้งดับปะระณะ	ตั้งปะ ปกรณ	.. พระกัมภีร์ เจ็ด
ตั้งถ	ตั้งทรา	.. อาวุธ, กัมภีร์
ตั้งคิ ยาอุช	ตั้งวี ยาอุช	.. อาวุธ คือ หอก
ตั้งยาอุช		
ตั้งคปะตตะ	ตั้งปะตตะ	.. พันเจ็ด, เจ็ด พัน
ตั้งค นก	ตั้งค นก	.. ภูเขา เจ็ด
ตั้งตะ	ตั้งด	.. ภูเขา
ตั้งโรรส	ตั้งเรว รศ	.. เทวดา
ตั้งระ	ตั้งว รศ	.. รศ คี
ตั้งกัษณะ	ตั้งวคณ	.. กถิน หอม
ตั้งถักษณะ	ตั้งวถักษณ	.. ถักษณ คี
ตั้งฐาคี	ตั้งฐาคี	.. ฐาคี คี
ตั้งเถระ	ตั้งเถระ	.. เข็มน คี

หะ มี อยู่ ๕

หะตะ	หรรษา	.. หัวเราะ, รื่น เริง
หัตตะ	หัตถ	.. มือ
หัตถ	หัตถ	.. ข้าง
หิรัญญ	หิรัญ, ไทรญ	.. เงิน
หุคจาวริย	โหรคจาวริย	.. อาจารย์ผู้รู้ วิช ุชา เทวดา

อชช กัทรวาร	วันนี้ วัน ๒ไร	เชษฐ มาได้	เดือน ๗	
สุริย วิ	วาร	วันอาทิตย์	ยาล่าพห มาได้	เดือน ๘
			ถาวนะ มาได้	เดือน ๙
จันท	วาร	วันจันทร์	ภัทรปท มาได้	เดือน ๑๐
ภุมม	วาร	วันอังคาร	ชายุชช มาได้	เดือน ๑๑
พุฒ	วาร	พุธ	กัตกิ มาได้	เดือน ๑๒
กร ชิว	วาร	วันพฤหัสบดี	มิกสิร มาได้	เดือน ๑
			ปุตต มาได้	เดือน ๒
สุกร	วาร	วันศุกร์	มาฆ มาได้	เดือน ๓
โลธ	วาร	วันเสาร์	ผกุน มาได้	เดือน ๔
หิโย	วานนี้	<u>อทานิกัทร สังวัจจโร เดือนนี้ ๒ไร</u>		
อชช	วันนี้	มุติกะ	สังวัจจโร	ปีชวด
เสว	พรุ่งนี้	อสุภ	„	ฉลุ
ประเสว	ปรุ่งนี้	พยัคฆ	„	ขาด
คโคตปีประเสว	ปะเรื่อ่งนี้	ตังละ	„	เกาะ
	อทานิ กัทร มาได้	นาค	„	มโรงแ
	เดือน ๒ไร	ตัมป	„	มเส็ง
จิตร	มาได้	อัสส	„	มเม็ย
วิสาข	มาได้	เฮฬกะ	„	มเม

มักกะ	สังวัจฉา	โร	บี่	วอก	ชวา	พากย์	ภาษา	แขก
กุกกุกกะ	,,			รกา				
กุกกุกระ	,,			จช				ปถวิชาติ
สุกร	,,			กุกญ				
อิทานักตโรตุ เดี่ยว น ฤ ตุ อไร								ปถพี
เหม็นโตตุ	ฤตุ			น้ำค้าง				ปถวี
คิมหันโตตุ	ฤตุ			ร้อน				ปถวี
วสันโตตุ	ฤตุ			ฝน				ปถวี
พากย์ ๙ คือ								ปถวี
มคธ พากย์ คำในคัมภีร์								ปถวี
สังสกฤต พากย์ ภาษา พรหมณ์								ปถวี
มูราณ								ปถวี
กัมพูช พากย์	ภาษา			เขมร				ปถวี
สยาม พากย์	ภาษา			ไทย				ปถวี
เตตง พากย์	ภาษา			รามัญ				ปถวี
ภูกาม พากย์	ภาษา			พม่า				ปถวี
สิงห์ พากย์	ภาษา			ลังกา				ปถวี
หริภุญไชย พากย์	ภาษา			ลาว พุง คำ				ปถวี

๑๘ คำนี้
ว่า แผ่นดิน

โดยพิภพ		วาตุกา	ทวาย
ภูมิมณฑล		พาดูกา	
ภูวมณฑล		ชรู	ฝู่น
ชาวศรี	๑๐ คำนี้	บังสุ	
ชเวศศรี	ว่าแผ่นดิน	ปางสุ	กรวด
โดย	แต่ว่าไม่ตรง	ดักชวา	
หตา		บัพพะตะ	กรวด
ชนาโดย		บรพท	
นราโดย		โคต	๑๑ คำนี้ว่าภูเขา
ชราโดย		นกะ	
คตะว่าพื้น	ไทยใช้ว่าคต	คีตชย	๑๑ คำนี้ว่าภูเขา
ปถพีคต		คีชร	
ชวณคต		สังชร	๕ คำนี้ว่าหิน
เมทณคต		ภูผา	
พธธาคต	๗ คำนี้ว่า	ผา	๕ คำนี้ว่าหิน
ภูมิตต	พื้นแผ่นดิน	คตยคำถาว	
ภูวคต		พนม เขมร	๕ คำนี้ว่าหิน
มหิตต		สังดา	
มัตติกา	ดินเหนียว	เสดา	๕ คำนี้ว่าหิน
จิกชระตะ	โคลน	ปาด้าน	
บังกะ		ปาด้าน	๕ คำนี้ว่าหิน
กะระตะ	เปลือก คม	ทมอ เขมร	
กะทมะ			

รุกข, รุกขา	} คันไม้
พฤษ, พฤษา	
เฌอ	
สาธา	ถึง
บักตะ	ใบ
มูตะ	ราก
ตะจะ	เบ็ดือก
สาระ	แก่น
อักษ	ยอด

ฮาไป ชาติ,

ฮาไป
วาร
อุทะกะ
ทะกะ
กะ
สินธุ
อัมพู, อามพู
อาบพู
โดย
โดย
ทัก
ทัก
สถิตะ

๑๑ คำนี้ ว่าน้ำ

ใช้ว่า คัม
เขมร

โอม	ห้วง
ชดโอม	ห้วง น้ำ
อถันณะ, อรรณพ	ห้วง น้ำ
มหันณะ, มหรรณพ	ห้วง น้ำใหญ่
สาคร	} ว่า เทด
สมุทร	
ชโจช	
นที	แม่น้ำ
ชตธี	แม่น้ำ เทด แด ห้วย
	หนอง กดอง บึง บวง
สาธน ท	กดอง
มหาสมุทร	เทดใหญ่
	กงคา
	ขมนา
คัน แม่น้ำ เมือง มา	อจิรวดี
แต่ บำหิมพานต์ ๕ คือ	มท
	สรภู
ทฟ้ากะ	ว่า บ่อ
คัระ	ว่า ผัง
ไธตะ	ว่า กระแส
ตั้งไธตะ	ว่า กระแส น้ำ เขียว

ตีฆ	ว่า เร็ว	เตโชธาตุ	
ตริงคะ	ว่า ตะถอก	เตโช	
อุมิ	ว่า สติน	อัคคี	
วามิ	ว่า บึง	อรรคนิ	
โสทิ	ว่า กระจังน้ำ	กณทั	
ลตปี วาหะ	ว่า หวังน้ำ	อัจจมา	
สีโคทก	ว่า น้ำเย็น	ปาวกะ	
อุณโททก	ว่า น้ำร้อน	ชุมสิดา	๑๒ คำนี้ว่าไฟ
เหมทก	ว่า น้ำค้าง	ธาตะเวทะ	
วัสโสทก	ว่า น้ำฝน	กราน	
พรวโรทก		สิขิ	
โถโณทก	ว่า น้ำเค็ม	ตีฆานิน	
อัมพิโธทก	ว่า น้ำค้าง	ชุมเกตุ	
อัจโธทก	ว่า น้ำใส	อังการ	ว่า ถ่าน
ปตนิโธทก		อามิกา	ว่า เท่า รัง
อาวิโธทก	ว่า น้ำขุ่น	ภักม	ว่า เท่า
ธำโธทก	ว่า น้ำจืด	กุกุตะ	
มธุโรทก	ว่า น้ำหวาน	ชุมะ	ว่า สวัน
ธัลลชต	ว่า น้ำคา	อัจจ	ว่า เบต
		สิดา	
		ธาธา	

วาโยชาตุ	อนันต วิภาค
วาโย	ปาจิณวาท ว่า ตม มัคโปก
วายุ	ชากณยวาท ว่า ตม คีชะเขา
วาทา	ทักษิณวาท ว่า ตม ตำเภา
วาทะ	หรัคิวาท ว่า ตม สฎาตัน
อนิลละ	บัจฉิมวาท ว่า ตม ด้วันคก
คัทธิชวาทะ	พวยัพวาท ว่า ตม หลวง
มารุค	อุตุรวาท ว่า ตม ว่าว
มาตุค	อิส้านวาท ว่า ตม อุตุรา
ชอน	
ชดวน	

๑๐ นี้ว่า ตม

เชมร

๘ ทิศ

ออก ๆ ตก ๆ ทั้ง	ต้องส่ง	ญาพ่อ
เหนือว่าว ตำเภา ตม	ต้องได้	
เคียร ไสต ชากณยักรม	พวยัพัต	หลวง เฮย
อ็อกอุตร อิส้าน ไซ	หรัคิ เมืองสฎาตัน	
บรพัคตะ โปก พูน	พัคเพตา	
ชากณยั เคียรเขา	เรียร่า	
ทักษิณ ตำ ตำเภา	พัค เนอย	
หรัคิ ตม กถักถ่า	กถ่าว อ่าง สฎา ตัน	
บัจฉิม จัคชือ ไร่	ด้วันคก	
พวยัพ พัค หลวงยก	แยกคัง	
อิส้านอุตุรวก	เวียรทัก ทาง นา	
ตมว่าว อุตร ทั้ง	แปค น นาม พยุ	

อนันตวิภาค

๗๑

ปลดวิธาตุ ภายใน ๒๐

อติ	มีมี อยู่ นะ
อิมสังมิถ กาย	ใน กาย อันนี้ นะ
เกศา	ผม
โตมา	ขน
นขา	เล็บ
ทันตา	ฟัน
คระใจ	หนัง
มังสัง	ขน
นหารู	เอ็น
อัยวี	กระดูก
อัยวีมิญชัง	เยื่อ ใน กระดูก
วักกั	น้ำมัน
หทยัง	หัวใจ
ยกะนัง	ตับ
กิโตมกัง	ปอด
มีหัง	พุง
มีปสาสัง	ปอด

อนันตัง	ใต้
อนันตคณัง	สายรัดใต้
อูทริยัง	อาหารใหม่
กรีสัง	อาหารเก่า
มิตตัง	ดี

ธาไปธาตุ ภายในมี ๑๒

เต็มหัง	เต็มหะ
มพโพ	น้ำหนอง
โสหิตัง	เลือด
เสโท	เหงื่อ
เมโท	ไค
อัสสุ	น้ำตา
วงสา	มันเหลว
เจโพ	น้ำตาย
สังฆานิกาย	น้ำมูก
ตสีกา	ไขข้อ
มุตตัง	มด
มัตถเก มัตตุงกั	เยื่อ ในส่วนของ

อนันต วิภาค

เตโช ธาตุภายใน ๔

- ต้น คัมภีร์คิ เพ็ชิ่ง ธาตุ สำหรับ ทำกาย ให้ อุ่น
- ขี้รณคัมภีร์ เพ็ชิ่ง ธาตุ สำหรับ ทำกาย ให้ แกร่ง
- ปริณาม คัมภีร์ เพ็ชิ่ง ธาตุ สำหรับ ย่อย อาหาร
- ปริทัยหัทคิ เพ็ชิ่ง ธาตุ สำหรับ ทำกาย ให้ } กระสัน
} กระต่าย

วาโย ธาตุภายใน ๖

- อุท ชังคมาวาท ตมพัต ตั้งแต่ เท้า ถึง คีษะ
- อโธคมาวาท ตมพัต ตั้งแต่ คีษะ ถึง พัน เท้า
- โกฐาสยวาท ตมพัต ใน ลำไส้
- กุกณีสยวาท ตมพัต ใน ท้อง
- อังกมังคานุสาร์วาท ตมพัต } ขาบ
} ส้น } ท้ว ส่าง พวงคักาย
- อัสสาละวาท } ตม หายใจ เข้าออก
- บัสสาละวาท }

วิหา	ฮาติคยบถ	โพยม
เวหา	วายุบถ	เซ
เวหาคี	วายุจร	อนันตติภวะ
นภ	อนันตบถ	๑๓ คำ นี้ ว่า ธาตุภาค
อัมพร	ธัคคณะ	

อนันตวิภาค

๗ ๓

ปฐมนะ		ทิพากร	
ยัมพอร	๔ คำนี้ ว่าเมฆ	สุระ	
วลาหก		อุณห์รัย	
พลาหก		ภาณ	
วิชชุลละดา		พ้า แดบ	ภาณมา
เมฆกรวิหิต	พ้า ร้อง	ภาณมาศ	
อลัน	ถ่ายพ้า	ภาตกร	
อลันนาค	ถ่ายพ้าตก	อ๊กโก	
อินทธนู	ถ่ายรัง	อั้งสูมาตี	
คารา	๓ คำนี้ ว่า หมู ดาว	โถงเขมร	
คารก		๑๔ คำนี้ ว่า	อาทิตย
อุพุก			
นิก ขั้วรา	ดาวฤกษ์	บั้งจัสไสมย) ว่า โถง รุ่ง
รังษี ธาตุ	คือแสงสว่าง ใน โลกย์	บั้งจัสไสมย	
	เปรียบ ด้วย เสวไรธาตุ ภายนอก	ชไทย	ชั้น
	อาทิตย	ชรณ	แสงอาทิตยแรกขึ้น
คือดวง จันทร์) แก้วมณีโรหิต	ชร โนไทย	แสงอาทิตยขึ้น
			อาคัมปะ
สุรีย		ปะภาดา) ว่าแสง สว่าง
ทินกร		โอภาษ	
รวี, ราไฟ		ฮาโลก	
ทิวากร		สุรียาโลก) แสงอาทิตย
		สุรียาภาษ	

๗๕

อนันตวิภาค

จันทาโลก แสงจันทร์

นักขัตราชา

ปาโต เข้า

ดีตะระวังษี

มัจฉันติกะ เทียง

คะศิธร

ทิวา กตางวัน

มา

วิคฺฆมาณะกะตยา บ่าย

บุหฺถัน

ถ่ายเยน
ถ่ายยัณหะ

แซ แผลงว่าแดง

อชฺชงกค ตก ลง

๑๑ คำนี้ ว่า ดวงจันทร์

ปโทสะ พดบคำ

ชานว

รัตติ
ราตรี
ราชตรี

กตางคืน

โตเกศ

จตุรภักตร์

กมตาคัน

๗ คำนี้

หงษพาทน

ว่าพหรม

อัมรัตติ เทียงคืน

เคียรเกด้า คดี บัวทอง

บรูม ยาม ยามคั้น

สรุเชรู

มัจฉิมยา ยามกตาง

อิศฺวร

มัจฉิมยาม ยาม ที่ หดง

มเหศวร

จันท

พระตรีศูตี

จันทร

เจ้าจอมไกรตาศ

๘ คำนี้ ว่า

โสมะ

พระทรงโคธาคัน

พระอิศฺวร

รัชนิกร

พระทรงโคเผือก

นิตสาร

เจ้าจอมผาเผือก

พระตรีเนตร

พระสีภ
 พระศรีภ
 ศรีสังฆภ
 พระกฤษณ
 จตุรภ
 จตุรหัตถ
 วิณหุ, พิชณ
 ไกรธพ
 วาสเทพ
 หรือ

๑๐ คำนี้ว่า
 นารายณ์

กำเนิด สัตว์ มี อยู่ ๕

อินทชะระ เกิด ใน ฟอง
 ชตามพุระ เกิด ในครวรก
 สึงเสทชะ เกิดด้วย ฤๅษอบฮาย
 อุปปาทิกะ ถอย มาเกิด

เรียกคุณ บิตามารดา โดยคุณนาม มี ๕

บุพ เทวา ท่าน ผู้ ประเสริฐ เกิด ก่อน
 บุพ พการี ท่าน ผู้ ประทอม ใน เรา ก่อน
 บุพ พอาจารย์ ท่าน ผู้ เปน อาจารย์ ก่อน
 มหาพรหม ท่าน ผู้ มี จิตร์ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

